

EL POU DE LA GALLINA

Núm. 378

elpou.cat | 4€ | setembre 2021

REVISTA MANRESANA
D'INFORMACIÓ I OPINIÓ

+
L'entrevista a
Anna Soler,
violoncel·lista

LA RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI DE PEDRA SECA

Cursos d'idiomes

2021-2022

Qualitat universitària
en l'ensenyament d'idiomes

Anglès
Alemany
Rus
Japonès
Xinès
Castellà
Català

Mou-te pel món
amb el Servei
d'Idiomes
d'UManresa!

Matrícula:
de l'1 al 20 de setembre de 2021

Inici del curs:
2 d'octubre de 2021

Més informació:
Servei d'Idiomes UManresa
93 875 73 48
idiomes@umanresa.cat
www.umanresa.cat/servei-idiomes

SERVEI D'IDIOMES

UMANRESA | UVIC-UCC

UMANRESA
UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

FUNDACIÓ
UNIVERSITÀRIA
DEL BAGES

Tota pedra fa paret

R

esseguint el passat agrícola i industrial de la ciutat i la comarca a partir de diferents reportatges, hem anat desgranant moltes realitats i hem documentat vestigis de l'activitat quotidiana i econòmica dels nostres avant-passats. Moltes es conserven, amb millor o pitjor estat, a la trama urbana de Manresa o a l'antiga perifèria, però n'hi ha moltes a l'anella verda, el terme i el conjunt del Pla de Bages, que ens connecten amb l'anar i venir de persones i productes conreats a l'àrea d'influència de la ciutat des de fa centúries. Així, explicàvem el febrer de 2017, el 1860, la vinya ocupava el 22,1% de l'extensió total de la comarca, un 63,5% dels conreus. I, a finals del segle XIX, abans de l'arribada de la fil·loxera, el Bages era la zona que més vi produïa del país. La petja d'aquest període, a banda de la recuperació de la producció vitivinícola les últimes tres dècades, encara es conserva. Queda reflectida mitjançant construccions amb la tècnica de pedra seca, antiquíssima, amb una llarga tradició a casa nostra des l'època romana i de la qual, últimament s'està potenciant l'estudi, la divulgació i la recuperació amb programes impulsats des de l'Escola Agrària i amb programes ocupacionals com el coordinat per Càritas. L'objectiu és fer reviure oficis manuals i imprescindibles en altres temps com el de marger, mentre es reconstrueixen i etiqueten els exemples més esplendorosos i visibles que ens trobem en qualsevol ruta a peu o amb bicicleta, resseguint el camí ignasià, que agafa volada amb la cita de 2022, o simplement arran de visites de caràcter enològic o recreatiu.

Les construccions i les divisions agrícoles de pedra seca són un signe inequívoc de la quotidianitat d'altres temps i del paisatge del treball agrícola i forestal, cristal·litzat amb marges i barraques, però també amb petites meravelles d'enginyeria ancestral com camins empedrats, tines, pous o colomars, erigits en un territori on, abans de l'arribada de la Séquia, la recollida de l'aigua i la canalització per al rec eren complicades i l'explotació de la vinya i l'olivera eren predominants. Ens reconnecten amb el nostre passat preindustrial i esdevenen un patrimoni que cal protegir i tenir ben inventariat per part de l'administració, els agents naturals i turístics i, en últim terme, la ciutadania. Tenir garantida aquesta part, alhora, és un excel·lent basa per incorporar-la com a actius que atorguen un valor afegit als potencials visitants de Manresa, el seu entorn i, en últim terme, potencien l'interès d'autòctons i forasters per la història local. Una petita joia que mereix tota la divulgació que es pugui i la conseqüent explotació des del vessant turístic. La pedra seca revela l'autenticitat del territori, embelleix l'entorn natural davant de l'afany constructiu depredador de l'espai natural i dona sentit a les activitats destinades a cohesionar el territori, tant des del vessant cultural com econòmic i mediambiental. Una peça més del catàleg per *vendre* Manresa al món i la constatació que, talment com en qualsevol construcció, tota pedra fa paret.

Debat sobre les càmpers, al Casino

El dia 7 de juliol es va fer una taula rodona, dins del cicle Temes del Pou, a la Sala d'Actes del Casino, sobre el tema *La febre de les càmpers*, amb la intervenció de Joan Calmet, regidor de Turisme i Projecte de la Ciutat, i Francesc Valdeolivas, de l'empresa Camper Tecnologies. Durant l'acte es va presentar la revista d'estiu, que dedicava el tema central a la passió per les furgonetes, les càmpers i les autocaravanes.

La Innocentada torna el setembre

Manresa Experience, la Innocentada amb guió de Carles Claret, cap de Redacció de la nostra revista, que es va ha-

fa 25 anys

ver de suspendre per la pandèmia, torna al teatre Conservatori els dies 9, 10, 11 i 12 de setembre.

Llorenç Capdevila publica novel·la

L'escriptor Llorenç Capdevila, col·laborador habitual de les pàgines de cultura de la revista, acaba de publicar a Pagès Editors la novel·la *Pell de serp*, guanyadora del premi Premi Portal de Bové de Narrativa a Montblanc, l'any passat. Per aquest motiu, l'autor serà present a la Setmana del Llibre Català a Barcelona el dia 13 de setembre.

Maria Picassó il·lustrarà Simenon

A finals d'agost es va fer públic que les editorials Acontillado i Anagrama reeditaran totes les novel·les de l'escriptor belga Georges Simenon. Segons publicava el diari *Ara* el dia 29 d'agost, les primeres obres apareixeran a finals d'octubre amb un nou disseny, que canvia les fotos de Francesc Català-Roca per il·lustracions de Maria Picassó, col·laboradora habitual de l'apartat final de la nostra revista, en les seccions de la portada del *Cul de Pou* i *Qui no coneix*.

Manresans col·leccionistes

El número d'octubre de la revista publicava el reportatge *La dèria de col·leccionar*, de David Sabata. La revista parlava amb persones marcades per l'afició al col·leccionisme, com ara Juan Manuel Martínez, que tenia una extensa mostra de cartells i programes de cinema, o Carme Manubens, posseïdora d'una àmplia gamma de productes relacionats amb la Coca-Cola. Però també hi apareixien Gabriel Garriga (peces d'art i antiguitats), Ramon Cutrina (ampolletes de licor en miniatura), Josep Rojas (cotxes antics), Sílvia Llíró (peces de ferro), Ramon Oliveras (monedes, segells i pots de farmàcia) i Jaume Pons (mapes, manuscrits, fotografies i vídeos històrics). Tot explicaven les hores que hi dedicaven i el fet que majoritàriament desconeixien el valor de tot plegat.

La senyera onejava sola a l'ajuntament

El dia 11 de setembre, l'ajuntament de la ciutadà lluí només la bandera catalana a la façana, segons acord del ple municipal, amb el suport d'ERC, IC-AUP-EC i CiU, amb el vot en contra de populars i socialistes. El dia 14, el parc de l'Agulla aplegava unes 15.000 persones per escoltar la cantada d'havaneres, que es tancava amb la participació de les veus de l'alcalde Valls, els regidors Collado i Fontdevila, i el gerent d'Aigües de Manresa, Josep Alabern. El dia 21, els diferents sectors d'ERC a nivell nacional es reunien a Manresa per acostar posicions. I el dia 27, el jutge dictava presó per a Francisco Javier Amaya, acusat de l'assassinat de Joana Garrucho, caixera de McDonald's.

Per la residència del Xup, ni un pas enrere!

En referència a l'entrevista que es va fer al nostre alcalde, Sr. Marc Aloy, publicada el dia 26 d'agost al diari *Regió7*, i amb tot el nostre respecte, volem exposar que:

Nosaltres pensem que no hauríem de tenir la residència en quarantena, com vostè afirma, sinó tot el contrari, caldria activar-la de forma urgent. La seva construcció (que és pot allargar com a mínim dos o tres anys i la situació de la pandèmia haurà canviat) és una necessitat imperiosa per a les persones grans amb pocs recursos.

Nosaltres volem una residència cent per cent pública per a tots els ciutadans de Manresa i comarca que no poden pagar una residència privada. No volem que hi hagi places privades, com tampoc no volem la gestió de cap em-

presa privada que se'n luciri. Massa anys s'han lucrat a costa del nostre treball.

Volem que la gestió i el manteniment sigui cent per cent públic. Els serveis públics garanteixen drets fonamentals com l'educació, la salut o la protecció social. Per això volem uns serveis i equipaments cent per cent públics, universals i de qualitat, que garanteixin condicions laborals dignes i que fomentin una societat més justa socialment i sostenible ambientalment. La nostra generació és el que es mereix. Per tot l'esforç i dedicació durant anys de treball, ara és de justícia rebre uns serveis públics dignes que són vitals per a nosaltres.

Per la residència del Xup, per la gent gran de Manresa, ni un pas enrere!

*Associació de Veïns i Veïnes del Xup i
Plataforma en defensa de les Pensions
Públiques i els drets de la Gent Gran*

Barri del Xup, 27 d'agost de 2021

caçats a la xarxa

14 d'agost. Jordi Preñanosa @jordips20

Dia tòrrid a la capital del Bages, Manresa, amb 43°C a bell mig de la ciutat, la plaça de Sant Domènec

Malgrat els avisos de les autoritats i els mitjans de comunicació, l'onada de calor, cada cop més emparentada amb els rebrechs de la crisi climàtica, va contribuir a l'habitual desertització dels carrers de Manresa en el període canicular.

20 d'agost. Pere Fontanals, editor de @naciómanresa @PereFontanals

Dimecres (19 d'agost), la Policia Local de Manresa va fer 3 detencions: per un atracament amb gas pebre a una fruiteria, per fugir amb el cotxe amb el carnet retirat i per estomacar la parella en ple carrer. Cap d'ells és estranger, però això tant li fa a la púrria racista de la ciutat

Al marge del biaix racista, l'estiu ha estat infestat de successos, robatoris i batusses a la ciutat que denoten, gairebé sempre, un estat d'emergència social. La delinqüència de baixa intensitat s'ha d'afrontar des d'una òptica transversal: de convivència i civisme, per descomptat, però també des d'una perspectiva d'educació, serveis socials, habitatge i conjuntura econòmica i laboral.

EL POU DE LA GALLINA

Número 378 - Setembre 2021

De mes a mes 6

Favets...
Josep M. Oliva / Jordi Sardans 8

...i tremendos
Adam Majó 9

Jordi Figueras.
L'aventurer del teatre 10

El terme de Manresa té un extens patrimoni de pedra seca per conservar 12

Guillem Barrios. Des d'Austràlia 24

Innovació i tecnologia 27

El quid de la nutrició 28

El salt de la Tosca 30

Documentals de natura (i III) 31

L'Entrevista a Anna Soler 32

Espai d'art 37

Construir la Catalunya Central 38

Lèxic a la manresana 40

Francesc Macià visita Manresa (1931) 41

Propostes 42

Aqüeducte de la Font dels Llops 43

Fanal de cua
L. Capdevila / E. Tomasa 44

el Cul del Pou 45

L'UCE torna a Manresa

1 de juliol. La Universitat Catalana d'Estiu (UCE) torna a Manresa en una tercera edició, que es fa al llarg de tres dies a l'institut Lluís de Peguera, on reflexiona sobre els drets individuals i col·lectius i el paper garant dels organismes europeus i internacionals.

Manresa acull la màgia europea

4 de juliol. La quarta edició del Festival Europeu de Màgia aplega 450 professionals a Manresa, al teatre Kursaal, amb la presència de les millors propostes escèniques en il·lusionisme a Europa.

Relleu al Consell Comarcal

5 de juliol. En un ple extraordinari al complex cultural Cal Sitges d'Artés, l'alcalde de Fonollosa, Eloi Hernández, d'ERC, es converteix en nou president del Consell Comarcal del Bages en substitució de la també republicana Estefania Torrente, que deixa el càrrec per motius professionals.

El Montepio premia Pere-Joan Cardona

9 de juliol. L'investigador Pere Joan Cardona, en representació de tot el col·lectiu d'investigadors que han treballat per fer front a la pandèmia, rep el Premi Montepio en el marc dels actes de Sant Cristòfol.

Un fons d'inversió compra Fibracat

14 de juliol. Avatel, operador andalús amb seu a Madrid, compra el 100% de les accions de l'empresa de telefonia manresana Fibracat, que assegura que mantindrà la seu social a la ciutat i que Josep Olivet i Meritxell Bautista en seran consellers delegats.

Jordi Turull travessa Manresa camí de Montserrat

17 de juliol. En la seva Travessa per la Llibertat, l'exconseller Jordi Turull, acompanyat de centenars de caminants, arriba a Sant Domènec, on és rebut pel president Aragonès i l'alcalde Aloy. A la tarda, assisteix a la interpretació del Cant dels Ocells, sota els porxos de l'ajuntament.

Moren Josep Corrons i Jaume Orriols

19 de juliol. Mor als 93 anys el cardiòleg i humanista Josep Corrons Espinal, cofundador de la Unitat Coronària i impulsor d'Ampans. El dia 23, mor als 64 anys l'hematòleg Jaume Orriols Bernet, cap d'Hematologia d'Althaia durant vint anys.

La Festa del Tomàquet arriba a la cinquena edició

19 de juliol. Amb una demostració de cuina a la Fundació Alícia, s'inaugura la cinquena edició de la Festa del Tomà-

P

Redacció, administració, publicitat i subscripcions:
Associació cultural El Pou de la gallina
President: Jaume Puig
Vicepresident: Jordi Sardans
Secretària: Lourdes Muñoz
Tresorer: Francesc García
Vocals: Joan Cals, Carles Claret, Ramon Fontdevila, Josep Maria Mata, Lluís Matamala, Josep R. Mora, Montse Rosell, Teresa Torra i Joan Vilamala.

Carrer Sobrerroca 26, 1r 1a
Apartat de Correus 1
08240 - Manresa
Telèfon: 93 872 50 18
www.elpou.cat
elpou@elpou.cat

**Membre de l'Associació
Catalana de la Premsa Comarcal
Premi Tasis Torrent 1991**

Coordinador: Jordi Sardans
Cap de redacció: Carles Claret
Redacció: Sílvia Berenguera, Marta Cárdenas, Jordi Estrada, Judit Montón, Josep M. Oliva, Marc Prat, Ferran Sardans, Laura Serrat, Blanca Soler.

Disseny: Jana Fontdevila i Erques Torres
Maquetació: Jana Fontdevila
Portada: recuperació d'un marge de Cal Cuques, fotografia de Francesc Rubí.
Fotografia: Jordi Alavedra, Francesc Rubí, Marc Prat.

Col·laboradors: Isaac Bosch, Maria Camp, Llorenç Capdevila, Jordi Casas, Ignasi Cebrian, Cercle Artístic de Manresa, Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Manresa, Laura Estrada, Ramon Fontdevila, Eva Forn, El Galliner, Josep Girabal, Jaume Gubianas, Robert Martí, Josep M. Mata, Javi Oviedo, Maria Picassó, Quaderns de Taller, Eudald Tomasa, Erques Torres, Laura Vidal, Joan Vilamala, Marc Vilanova, Lluís Virós.

Administració:
Marc Prat
Expansió publicitària:
Publicitat Clarena
Urgell, 38. Tel. 93 872 43 86
Impressió:
INOM, SA. Era de l'Huguet, 7.
Tel. 93 878 41 20
Distribució:
Sobrerroca Centre SL.
Tel. 93 873 92 34
Dipòsit Legal:
B-13.528-1987
ISSN: 2253-6647

Amb la col·laboració de:

**Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència**

Les col·laboracions que apareixen signades a la revista no representen, necessàriament, l'opinió d'El Pou de la gallina

quet, que presenta un banc de llavors, amb 56 varietats, el Sopar del Tomàquet al parc de la Seu, amb 150 comensals, i una mostra de parades a Puigmercadal.

Andrea Motis tanca el Sons del Camí

23 de juliol. La vuitena edició del festival Sons del Camí aplega 1.200 assistents i es clou amb l'actuació del contratenor Xavier Sabata a la Seu i la trompetista Andrea Motis als jardins de la Cova.

S'obre la porta del Jubileu

31 de juliol. A la Cova de Sant Ignasi, el superior general de la Companyia de Jesús, Arturo Sosa, presideix la missa que obre la celebració de l'Any Ignasià, alhora que s'obre la porta del Jubileu i s'inauguren els mosaics de Marko Rupnik.

Obertura de la porta del Jubileu (AjM)

Detingut per amenaçar el president

19 d'agost. Un home de 81 anys, veí de Manresa, és detingut, acusat d'enviar cartes amenaçant el president de la Generalitat, Pere Aragonès, amb l'ús d'armes de foc.

D'Alfons XII a República

26 d'agost. El carrer Alfons XII passa a anomenar-se passeig de la República, com havia aprovat el ple de Manresa, després de l'informe del Comissió del Nomenclàtor, amb parlaments de l'historiador Francesc Comas; el president del Memorial Democràtic, Jordi Font; la regidora de Cultura, Anna Crespo, i l'alcalde Marc Aloy.

La cinquena onada afluïxa

27 d'agost. En plena vacunació dels joves de 12 a 15 anys i amb campanyes els mateixos dies de Festa Major, es comença a reduir la pressió hospitalària fins a 35 ingressats, malgrat que encara es registren 19 morts més entre juliol i agost.

Segona Festa Major de petit format

28 d'agost. L'arquitecta i activista social Itziar González pronuncia al teatre Conservatori el pregó d'una Festa Major encara sense actes multitudinaris, però amb una potent mostra de foc a La Salle i amb nous espais com Can Font, a més dels ja habituals de la Porxada, l'Anònima o el Palau Firal. El dia 30, després de tancar l'edició de la revista, estava previst el castell de focs descentralitzat, si el temps ho permetia.

Jordi Sardans

Menyspreats a casa i reconeguts a fora

El concurs públic de Figueres sobre el projecte museogràfic de la casa natal de Salvador Dalí s'ha atorgat aquest estiu a UTE Varis-Transversal, un cop valorades l'experiència i la solvència per part d'un jurat professional. El Grup Transversal és responsable de projectes com Món Sant Benet o Gaudí Night experience. Varis Arquitectes són autors de la museïtzació del Centre Cultural el Born de Barcelona. El concurs, d'un perfil semblant al de Manresa, il·lustra prou bé com les coses es poden fer bé o malament, com va passar en el concurs de Manresa sobre la museïtzació del Museu del Barroc, que ha acabat als jutjats. Allà sabem quins són els mèrits valorats en el concurs i que els seus responsables aposten per l'agosament, l'impacte i els continguts rigorosos però emocionants, com a mèrits més valorats, alhora que argumenten la necessitat de fer una museografia d'avantguarda. A Manresa ens haurem d'esperar a veure què dirà el jutge per saber quins criteris es van seguir, si és que n'hi van haver.

Incivisme

Què passa a Manresa amb la inseguretat ciutadana? Malauradament ja s'ha fet habitual llegir als mitjans de comunicació locals titulars com: «Una baralla entre una desena de joves acaba amb un cotxe destrossat a la plaça dels Drets», «Detingut per apunyalat dos joves a esquena, braços i coll a la plaça Milcentenari», «Detingut per agredir la seva exparella en ple carrer a Manresa», o amb temàtiques semblants: àvies assaltades per robar-los els collarets del coll en ple centre de la ciutat, borratxos diürns a la plaça Sant Domènec, lluites contínues entre bandes enfrontades a diversos llocs del barri antic com el carrer Sobrerroca o el sector dels Quatre Cantons... Increment de la mendicitat al carrer en sectors com al Passeig, prop de la Bonavista, i al carrer Barcelona entre d'altres. Augment de situacions incíviques que s'ajunten a les que impedeixen el descans dels veïns. L'actual consistori municipal n'és conscient del que passa a la ciutat. I, doncs, per què no es compleixen les normatives municipals?

... i avall

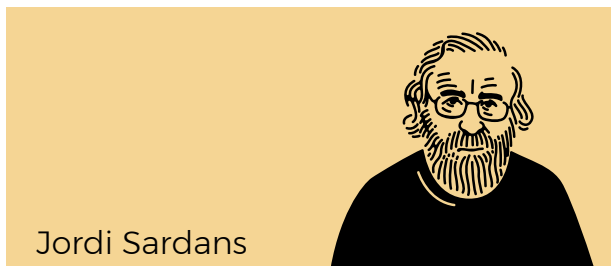
Josep M. Oliva

El que ens queda d'estiu

S'acaba l'agost i per a una gran part de la població això representa el final de les vacances i la tornada a la feina. El que explicaré ara va passar l'última setmana i al lloc on vaig trucar acabaven de tornar. Vaig parlar amb tres persones, totes tres conegudes. La que em va agafar el telèfon el primer que em va dir va ser «què, com ha anat l'estiu?». Com si formés part d'un protocol de comunicació, les altres dues em van saludar exactament de la mateixa manera. Dono fe, perquè els conec prou bé, que no es tractava d'una frase de cortesia sinó d'una pregunta espontània. I amb la mateixa sinceritat, i perquè hi ha prou franquesa, a totes tres els vaig haver de recordar que l'estiu encara no s'havia acabat. De fet ens en quedava gairebé un mes. A finals d'agost et poden demanar com han anat les vacances, perquè la major part de gent ja les ha fetes, però el que no podem fer és donar per finat allò que encara és ben viu: l'estació més alegre i amb més coses per gaudir de tot l'any.

Els dansaires de la processó de Verges onegen un estendard on diu «Lo temps és breu», i no els falta raó. Jorge Manrique, en les seves *Coplas a la muerte de su padre*, era més radical parlant de la fugacitat de la vida i deia que «*si vemos lo presente/como en un punto se es ido/y acabado, si juzgamos sabiamente, daremos lo no venido/por pasado*» i tampoc no és això. Ja ho sabem que el temps és breu, però el que no podem fer és llençar la tovallola i no aprofitar les coses bones quan passen, només pel fet de pensar que duraran poc. Justament per això cal treure'ls tot el suc. A l'estiu i a tot allò de bo que la vida ens posi al davant...

Pocs dies després d'aquella trucada, una felicitat casualitat em va fer coincidir amb un amic meu a qui feia temps que no veia. Com si la providència l'hagués posat al meu camí per deixar-me més tranquil, us juro que em va preguntar «Què, com va l'estiu?». Per fi, algú que comptava el temps com jo! Tan sols una observació: l'amic està jubilat i potser per això no confon el cicle de l'any amb el calendari laboral. És una sort.

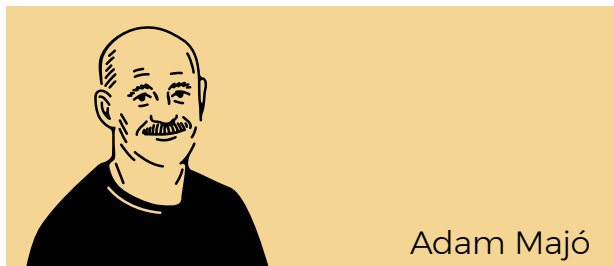

Jordi Sardans

Fra Valentí, expert en herbes santes

Valentí Serra i Fornell, frare caputxí manresà del barri de les Escodines resident a Sarrià, divulgador i investigador de la història, no deixa passar cap de les ocasions en què és convidat a Manresa per aportar els seus coneixements. La darrera vegada va ser aquest estiu en què va fer una xerrada sobre les herbes santes al claustre del convent dels Dominics adequat com a Espai 1522, per la petjada ignasiana. Els seus temes preferits són els caputxins i les herbes remeieres i precisament l'any 2011 va publicar un llibre que unia aquests dos conceptes. Pel que fa a la temàtica caputxina, remarcaria dos títols: *La predicació dels framenors caputxins: des de l'arribada a Catalunya al concili Vaticà II (1578-1965)*, publicat a Barcelona, el 2012, i *Els frares caputxins de Catalunya: de la Segona República a la postguerra (1931-1942)*, Barcelona, 2014. Malgrat estar enclaustrat com a arxiver provincial dels caputxins des de 1987, i ésser director de la Biblioteca Hispano-Caputxina, no ha deixat mai de banda el seu caire mediàtic. Des de fa anys és col·laborador de Ràdio Estel i aquest setembre estrena programa a la televisió catalana.

En les seves darreres recerques va esmentar que havia trobat «autèntics tresors de pobres» per reaprofitar tradicions que havien estat pròpies de l'experiència coral i religiosa d'etapes més primitives. Va remarcar la importància de les faves a la ciutat i va recordar la revolta popular dels favets, quan els canonges de la Seu volien cobrar el delme, que no havia existit mai. En aquest sentit és fonamental la lectura de l'article *L'Avalot de les Faves a Manresa. Un moment de la revolta de la terra a Catalunya el 1688*, publicat per Llorenç Ferrer a la revista *Recerques*. Aquesta planta lleguminosa li serveix per esmentar les faves de sant Ignasi, una descoberta dels missioners manresans a les Filipines, que feien servir els indígenes per emmetzinar les fletxes. Des del 1818 es va descobrir que la planta té la capacitat de curar les febres intermitents. La figura d'Íñigo López o Ignasi de Loiola li permet fer crítica d'un audiovisual sobre ell pels seus anacronismes, ja que en aquella època, quan passejava per Viladordis, «no hi havia ni mongeteres ni tomaqueres». En la seva conferència va fer un repàs històric de les herbes santes en temps de sant Ignasi i la seva capacitat curativa.

Adam Majó

Una ciutat (europea) qualsevol

Tot i que hi ha proves d'assentaments anteriors, el nucli origen de la ciutat actual sorgeix a finals de l'alta edat mitjana, fa aproximadament mil anys. El lloc triat, un pla defensable però ben comunicat a la vora d'un riu. Vinculada des d'aleshores al món cristià, els temples de grans dimensions i els seus campanars constitueixen, encara ara, un referent visual ineludible. Alhora, les velles places i portals que encara avui es conserven –ni que sigui en la toponímia– ens recorden que aquesta fou i encara és una ciutat mercat, punt d'intercanvi de productes agraris, ramaders i manufacturats.

Al llarg dels segles la ciutat i el país han patit pestes, invasions, atacs i conflictes interns diversos que n'han marcat la vida social i política i que han deixat un rastre inesborrable, tant en la memòria col·lectiva com en les pedres, carrers i edificis que n'han estat testimonis. De la muralla física, per exemple, ja només en queda una torre i alguns fragments mig enganxats a cases velles, però el seu traçat segueix delimitant la frontera entre la ciutat antiga i l'exemple modern. Un eixample que va esclatar en una de les èpoques daurades de la ciutat, la segona meitat del segle XIX, quan una burgesia impetuosa va voler sortir del clos emmurallat, dels carrers estrets, foscos i insalubres i de la pressió asfixiant de l'Església, per crear una nova ciutat amb avingudes i bulevards que fessin patxoca i edificis modernistes que escenifiquessin la riquesa, el bon gust i la joia de viure de la nova classe dominant.

Aquesta riquesa, òbviament, no es creava sola sinó en unes fàbriques que necessitaven mà d'obra en forma de persones i famílies que havien deixat la dura vida a pagès o una terra llunyana per cercar un futur millor. La ciutat vella abandonada per la burgesia, on s'instal·lava la nova classe obrera, de seguida va quedar petita i les autoritats es van veure obligades a fer construir nous barris residencials, verticals i barats, a la perifèria. Al mateix temps, al costat de les fàbriques i els blocs de pisos apareixien també les estacions de tren, els grans edificis públics i les carreteres. I és precisament per aquí per on arriba la darrera invasió

soferta, la de l'automòbil, de la qual la ciutat tot just ara es recupera traient cotxes de llocs on no havien d'haver arribat mai i augmentant la proporció d'espai públic lliure de circulació rodada.

Però una ciutat és molt més que les seves pedres, és també un microcosmos d'allò que passa al seu entorn. Així, al llarg dels segles, aquesta ciutat ha anat rebent i digerint multitud de corrents artístics, literaris, ideològics i socials, des del gòtic, el barroc i les avantguardes, fins a les reformes religioses, la secularització i l'anticlericalisme, passant pels esports moderns, el racionalisme, la música popular moderna, els totalitarismes o el consumisme insostenible.

I així és com Riga, la capital de Letònia, ha arribat a la tercera dècada del segle XXI, amb una personalitat pròpia ben marcada, però amb una història estretament emparentada amb la de tantes altres ciutats del seu àmbit social i geogràfic. I no, no és cap estranya casualitat que una ciutat a 3.000 km de Manresa hagi tingut una trajectòria en tants aspectes coincident amb la nostra. Europa és això, un continu humà amb molt més en comú del que les ratlles en els mapes i els nacionalismes d'estat ens volen fer pensar. Per això, quan viatgem pel continent, tantes coses ens resulten familiars i intel·ligibles i tot ens sembla tan diferent i alhora tan igual que a casa. Només cal agafar una mica de perspectiva per adonar-se que Manresa és sobretot una ciutat d'Europa; i que la mediterraneïtat, en canvi, és una etiqueta atractiva però etèria i buida de contingut (més enllà de l'oli d'oliva que ens posem cada dia al pa amb tomàquet).

Jordi Figueras

L'aventurer del teatre

«Que ningú es dediqui al teatre», adverteix l'actor manresà Jordi Figueras. Ell sap més que ningú de què parla. La professió demana hores de sacrifici per aprendre's un paper i capacitat per sortir en escena sigui quin sigui l'estat anímic en què et trobes. I tot plegat acompanyat per unes condicions laborals inestables que et poden deixar temporades llargues sense feina. «De debò, aconsello a aquell que estigui a punt d'embarcar-se en aquest món que abandoni abans no sigui massa tard, si no és que, igual que em passa a mi, no pugui viure sense el teatre», manifesta.

L'artista parla del seu ofici des de l'honestetat. Aquest l'ha dut a portar una vida nòmada i a haver-se de reinventar una i mil vegades per sobreviure del que estima. No obstant això, confessa que no s'imagina el seu dia a dia sense aquest art. «El teatre és l'aventura més gran a què he fet front», explica assegut en una terrassa del Passeig. Amb una copa de vi a les mans, relata la seva història sense deixar d'emocionar-se en evocar episodis del passat. Darrere l'actor camaleònic que ens ha emocionat amb personatges comedians, dramàtics i, a voltes, malvats, hi ha una persona sensible que és capaç de donar-se als altres sense por.

El seu amor per la professió va començar a l'escola Paidós de Sant Fruitós. De la mà de la professora de literatura Maria Elena Souto, va iniciar els seus primers intents com a actor. Ella encoratjava els alumnes a representar els grans clàssics i, fins i tot, a idear obres de producció pròpia. «L'entusiasme que desprenia en parlar de teatre va aconseguir que abandonés el meu somni, que era ser capità de la marina mercant», comenta. Durant l'adolescència, fantasiejava amb la idea de salpar amb un vaixell i navegar pels oceans d'arreu. L'avi i el tiet de la seva mare eren mariners i li explicaven anècdotes. «M'inspirava la idea de sortir a veure món, però, finalment, la Maria Elena va saber llegir el que jo realment portava a dins del cor, que era el teatre», rebla.

La seva passió el va encaminar a estudiar a l'Institut de Teatre de Terrassa i, al cap de poc temps, va començar a volar com a artista. D'ençà dels seus inicis, sempre s'ha guiat pels mateixos principis a l'hora de sortir a actuar. «Es tracta de deixar que el text flueixi de manera natural com si fos el primer cop, estar disposat a entregar-te a la resta d'actors i, per sobre de tot, al públic», destaca. A hores d'ara, ja acumula més de trenta anys d'experiència, amb papers en pel·lícules com *Solitud* o *La vida sense la Sara Amat*, sèries de televisió com *Lo Cartanyà* o *Poblenou* i, per sobre de tot, obres de teatre dirigides per Frederic Roda, Sergi Belbel i Oriol Broggi, entre d'altres. «Malgrat els anys d'ofici, encara ara pateixo molts nervis abans de sortir a escena. La d'actor és una feina molt exposada en què es posen en joc els propis sentiments», revela.

Figueras sent un profund respecte envers la seva professió. «Sortir a l'escenari davant d'un públic que ha pagat una entrada és una gran responsabilitat», considera. Al llarg de la vida, s'ha entregat a cadascuna de les funcions, tot i haver patit la precarietat del món de l'art. «Si el teatre existeix és per la tossuderia dels artistes per construir una societat crítica», apunta. En aquest sentit, lamenta que el pressupost destinat a la cultura per part de la Generalitat no arriba a l'1%. Tot i això, posa de manifest que, en els últims anys, el sector també s'ha nodrit de bones iniciatives, «com el Kursaal, un teatre referent a tot Catalunya». «En aquest projecte manresà hi falta un element fonamental, i és l'aposta per les produccions pròpies. Res no em faria més feliç que poder assajar una obra a casa», conclou.

El terme de Manresa té un extens patrimoni de pedra seca per conservar

Gairebé 400 barraques de vinya –d'un total d'unes 4.000 en tot el Bages–, tines, marges, camins empedrats, pous, fites o fins i tot una era. L'inventari fet per Jaume Plans, per encàrrec de l'Ajuntament, ens dona fe que el terme de Manresa conserva nombrosos testimonis de construccions de pedra seca. L'any 2018, la Unesco va declarar aquest art Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat i a la ciutat hi ha diverses iniciatives per mantenir i refer barraques, camins i marges en mal estat.

Jaume Puig i Ibáñez

Fotos: Jaume Plans i Francesc Rubí

És difícil datar l'origen de les construccions de pedra seca: «Des que l'home treballa la pedra», remarca Jaume Plans. «En època romana al Bages ja destaca la presència de vil·les

–Boades (Castellgalí) o Sant Amanç (Rajadell)– on s'utilitza la tècnica de la pedra seca, però també d'altres construccions com ara la torre del Breny (Castellgalí), que és un monument funerari romà realitzat amb carreus grans i ben escairats de pedra sorrenca, lligats en sec i col·locats a trenca-junt». Jaume Plans i Maestra és una

de les persones que més ha estudiat la pedra seca al Bages. Va néixer a Sant Fruitós de Bages, però fa més de trenta anys que viu a Manresa. Llicenciat en Humanitats i Gestor Cultural UOC, ha estat president del Centre d'Estudis del Bages, entitat des de la qual ha organitzat congressos i jornades sobre la pedra seca, i ha publicat, a més de

Panoràmica de marges amb barraques de pedra seca al parc del Secà (foto: F. Rubí)

nombrosos articles i treballs d'investigació, una desena de llibres, entre els quals *Arquitectura tradicional en pedra seca a la comarca del Bages* (Premi Valeri Serra Boldú 2008).

Plans també és l'autor de l'inventari i estudi del patrimoni cultural immoble de pedra seca del territori de Manresa (*Projecte per a la difusió del patrimoni en pedra seca a la comarca del Bages: cas pràctic aplicat al terme de Manresa*), per encàrrec de l'Ajuntament, amb un ajut de l'Institut Ramon Muntaner, els anys 2015 i 2016. L'inventari, fet de manera individualitzada per a cada construcció, amb fitxes que inclouen la localització amb les coordenades, la datació, els detalls arquitectònics, l'estat de conservació i la imatge, entre d'altres dades, va donar com a resultat un total de 386 barraques de vinya, 4 cabanes o casetes, 9 tines o conjunts, 6 pous, 2 aixoplucs, 9 recers, 15 trams de camins empedrats, 14 zones amb presència de marges de pedra seca, 1 era i 10 fites.

«Hi ha 386 barraques inventariades al terme de Manresa, la majoria de planta quadrada»

Jaume Plans a les escales d'una barraca de vinya del parc del Secà adossada al marge (foto: F. Rubí)

Reconstrucció i divulgació

En el marc del **projecte Manresa 2022**, l'Ajuntament de Manresa ha dut a terme durant el primer semestre d'aquest any una millora de la senyalització i dels murs de pedra seca al voltant del tram final del Camí Ignasià, finançats en un 50% pels Fons Europeus de Desenvolupament Regional, en el marc del programa operatiu FEDER de Catalunya 2014-2020. Amb l'actuació sobre els murs de delimitació de pedra seca es recupera el paisatge dels camins d'origen medieval de la zona de Santa Caterina.

D'altra banda, des de la regidoria de Ciutat Verda, s'ha editat aquest any un nou plànol desplegable dels itineraris que conformen l'Anella Verda de la ciutat i que inclou com a principal novetat un novè itinerari (Els Comtals i la Serra de Montlleó – M9), que se centra en el conjunt de parets de pedra seca a la solana o solell dels Comtals. Es tracta d'un recorregut d'onze quilòmetres que passa per la serra de Montlleó, on es poden veure tres tines i un pou de glaç.

També l'associació Meandre ha fet activitats de narració de contes en alguna de les barraques. Jaume Torras, president de l'entitat, ens explica que volien fer un itinerari de barraques i contes per celebrar els deu anys. «El projecte es va estroncar per la pandèmia. Probablement el farem el proper any».

Tallers de Càritas

Activa't a l'hort és un projecte de formació, inserció, i promoció de l'economia social en el sector agrari i paisatgístic, de Càritas Arxiprestal de Manresa. «Desenvolupem la nostra tasca des de l'agricultura social com a recurs per treballar amb col·lectius vulnerables (parats de llarga durada, migrants en situació irregular i també joves) per contribuir al desenvolupament integral de la persona i treballar les competències necessàries per afavorir la seva inserció sociolaboral», explica Fina Farrés, directora de l'entitat. És un projecte d'inclusió social amb una branca de formació en el manteniment d'espais agraris: desbrossar, podar oliveres, arreglar marges... És a partir d'aquí

Seguiment dels treballs de restauració del camí ignasià a l'entorn de Santa Caterina

Pau Collado i Fina Farrés recullen en nom de Càritas el premi Viu la pedra seca 2020 (foto: DO Pla de Bages)

que l'entitat va iniciar els tallers de pedra seca i després d'un parell d'anys de funcionament es va engegar el curs de Polivalència Agrària, que va rebre un dels Premis Viu la pedra seca, el 2020. Aquest setembre s'iniciaran més tallers. Farrés remarca que gairebé totes les persones que han fet el curs de Polivalència Agrària han trobat feina, alguns a través de Plans d'ocupació del CIO i altres gràcies a contactes establerts des de Càritas, com ara amb el Consorci de Residus del Bages, per refer marges al

parc del Secà, una feina que s'està fent des de fa més de tres anys.

L'octubre de l'any passat, Càritas va signar un conveni amb el Consell Regulador de la DO Pla de Bages i la Fundació de la Caixa, per facilitar ajuts a propietaris que vulguin refer construccions de pedra seca, per facilitar la inserció laboral dels participants formats a Càritas i per dinamitzar el territori. Actualment, aquests treballs s'estan fent a través de la cooperativa Caramull

Barraca de l'Escola Agrària a Can Poc Oli (foto: T. Armengol)

—nom que rep la pedra característica que corona les barraques de vinya—, que té per objectiu la reinserció social i que impulsa Pau Collado, vinculat des dels inicis al projecte de Càritas.

Escola Agrària

Les instal·lacions de l'Escola Agrària de Manresa a la finca de Can Poc Oli, de propietat municipal, ocupen 4,5 hectàrees al peu de la riera de Rajadell, un sector ric en elements de pedra seca. Ton Armengol, professor de l'Escola i director del centre del 2014 al 2020, explica que treballen a dos nivells: formació reglada i formació contínua: «Dins de la formació reglada i en el cicle formatiu de Producció Agroecològica, tenim una unitat formativa sobre Infraestructures per a la Producció Agroecològica, que tracta sobre elements que afavoreixin la biodiversitat a la finca, com ara zones humides, closos ve-

getals i nius i refugis de fauna útil. Des de l'Escola també hi hem incorporat la pedra seca (teoria i pràctica). Pensem que no només és un element paisatgístic de primer ordre sinó que també té uns usos concrets molt beneficiosos perquè regula i augmenta l'aprofitament de l'aigua, permet un ús agrari més eficient de certes superfícies i és un refugi de fauna útil que repercuteix en una millora de l'agroecosistema».

En l'àmbit de la formació contínua, adreçada a professionals del sector i també al públic en general, des del centre procuren organitzar jornades tècniques, com ara la que es va fer el novembre passat sobre *La pedra seca al Bages. Iniciatives per valoritzar aquest patrimoni*, on es van exposar vuit iniciatives singulars, algunes de Manresa i el Bages. Un altre cas concret és el curs de pedra seca de 30 hores, fet

aquesta primavera, amb una primera sessió introductòria que incloïa un itinerari per observar barraques, murs, cisternes i altres elements de l'entorn de Can Poc Oli i sis sessions pràctiques amb dos margers professionals, que treballen amb tècniques una mica diferents pel que fa al grau d'intervenció sobre la pedra. «Així cada participant pot aprofitar de cada tècnica la part que més s'adiu a les característiques de la pedra de la seva finca i a la seva habilitat i gustos personals», aclareix Armengol, que també ens informa que fa poc s'ha aprovat la qualificació que permet obtenir el títol oficial de marger, «i a Mallorca han estat els primers a oferir-lo». L'Escola Agrària ha anat refent marges de la finca de Can Poc Oli i ha recuperat una barraca rectangular, que es manté activa amb un nou ús agrícola, ja que allotja el capçal del sistema de reg.

Pau Collado amb Abdelkarim Ben Atmane (Marroc) i Marlon Devillon i Denis Cruz (Hondures), refent un dels marges de Cal Cuques (foto: F. Rubí)

L'ofici de marger

Pau Collado és tècnic en gestió i organització de recursos naturals i paisatgístics, però ve de família pagesa. «Tinc una sensibilitat pel camp i la natura. Sempre m'ha agradat», ens diu. El seu avi, Salvador Farrés –supervivent de la Lleva del biberó–, tenia una vinya al sector de la torre de Santa Caterina. «Ara fa tres anys que l'hem recuperada i també n'hem agafat una altra a la torre Lluvià», explica. Es mostra content de recuperar un ofici gairebé desaparegut. Ell es va iniciar amb Joaquim Garcia, de la torre de Santa Caterina, en una època en què no hi havia gaire feina, però els cellers de la DO, alguns propietaris forestals i les administracions van començar a valorar-ho i ara hi ha una certa demanda.

«Aquest és un ofici totalment artesà», descriu el Pau. «Una paret és com un puzzle, en tres dimensions, cada pedra

és diferent i les has d'encaixar com pugués». Remarca que és un treball a la intempèrie, «treballem amb les mans, el martell, la maceta de marger, per polir les pedres, i la perpalina. No treballem mai amb disc. Grans construccions no les fem, som més aviat margers. Procurem treballar amb pedra del territori i si l'hem de dur de fora, mirem que sigui del país; n'hi ha a les pedreres de Sallent (calcàries) i a Calaf (més blanques). La més argilosa és més complicat de trobar-la».

Amb el que va sortint és quan es plantegen crear la cooperativa Caramull, dedicada també a altres serveis mediambientals. «Ara som tres persones i jo, i al setembre hi incorporarem algú més. Hem aconseguit regularitzar una persona, ara ho estem fent amb una altra i així continuarem. Fem una feina de recuperació d'un ofici desaparegut,

posem en valor el patrimoni i donem feina». El Pau remarca que els marges retenen aigua al sòl, eviten l'erosió, fan una funció de drenatge i creen refugis per a la fauna: llangardaixos, sargantanes... Si estan ben fets són molt estables. Això té un valor ecològic important. A França hi ha escoles de pedra seca i se'n fan certificacions».

Aquest mes d'agost, l'equip del Pau (Abdelkarim Ben Atmane, Denis Cruz i Marlon Devillon) han acabat de restaurar dos marges de Cal Cuques, que havien quedat pendents, com es pot observar en la imatge de portada d'aquesta revista. «Esperem que vagi sortint feina i que puguem ampliar personal», ens diu.

Premis Viu la pedra seca

Eva Farré, secretària del Consell Regulador de la DO Pla de Bages, explica que

el seu sector sempre ha anat vinculat a la pedra seca, perquè la vinya i el vi hi estan íntimament relacionats. «Les barraques, els murs i les tines es van construir sobretot en l'època daurada de la vinya», diu. Des de la creació de la DO Pla de Bages, ja es van fer concursos de rehabilitació de barraques de vinya, murs i altres construccions de pedra seca. S'incentivava que la gent recuperés el patrimoni. En cada concurs s'arreglaven unes quinze o vint barraques.

L'any 2018 s'hi va donar un gir amb la creació dels premis Viu la pedra seca i es va ampliar l'àmbit a la feina de difusió i recerca. Els premis s'estructuren en dos nivells: Pedra seca, que premia la rehabilitació, i Pedra viva, que premia recerca, creació d'itineraris i estudis, també per a centres escolars... Darrerament s'han premiat els projectes de la Solana dels Comtals i de Càritas Arxiprestal de Manresa, i des del 2020, arran de la celebració dels 25 anys de la DO, tenen un conveni amb Càritas i Caixabank per refer pedra seca, amb gent que ha rebut formació, amb ajuts a propietaris.

L'Eva ens avança que la 26a Festa de la Verema del Bages proposa una Matinal de treball de pedra seca al Bages el dissabte 2 d'octubre, organitzada pels agents del territori (ajuntaments, entitats, associacions, empreses o particulars) i coordinada (difusió i inscripció) des de l'organització de la Festa de la Verema del Bages. La matinal de treball inclourà des de la construcció d'un petit mur a la reparació d'una barraca de vinya, el desbrossat per donar visibilitat a elements de pedra seca, l'adequació de l'entorn i qualsevol activitat que impliqui una acció directa sobre el patrimoni de la pedra seca.

Propietaris restauradors

Montse Vila i Jaume Torras són un exemple de propietaris que fan restauració. Concretament, de la barraca i els marges de Cal Cuques, més enllà de la torre Lluvià. I és que a l'entorn de la casa hi ha molt patrimoni de paret seca i, al llarg dels anys, «l'hem anat recuperant amb diferents actuacions de restauració, tant de marges com de la barraca de vinya dins el que és actualment el

Eva Farré, secretària del Consell Regulador de la DO Pla de Bages (foto El Punt Avui)

Barraca restaurada de Cal Cuques (foto: J. Torras)

bosc del Cuques, que va sorgir a les feixes abandonades on es conreava vinya i olivera fa més de cent anys», ens diu Torras, que explica que ho han fet «per la satisfacció personal de recuperar aquest patrimoni, per millorar el paisatge més proper i perquè hem tingut l'oportunitat de fer-ho fer a mestres de pedra seca i diferents joves amb dificultats d'inserció laboral, que aprenen un ofici en perill de desaparèixer, però que cada vegada és més valorat».

L'any 2015 van guanyar ex aequo el setè concurs de restauració de barraques de vinya de la DO del Pla de Ba-

ges. Actualment, les tres persones contractades per la cooperativa Caramull estan restaurant dos marges. «Ens vam presentar a la convocatòria d'ajuts a restauració de pedra seca del conveni que han fet la DO Pla de Bages, Càritas i la Fundació de la Caixa, i la nostra proposta va ser una de les escollides», comenta el Jaume. Fet i fet, s'han ajuntat restauració de patrimoni, inserció laboral, recuperació d'un ofici i la satisfacció personal de la millora del paisatge, «un paisatge compartit amb els caminants de l'itinerari de Natura i Modernisme de la riera de Rajadell. Tothom hi guanya».

Barraca al parc del Secà (J. Puig)

Barraques de vinya

La barraca de vinya és el tipus de construcció més important. Segons la recerca ja esmentada, feta per Jaume Plans, n'hi ha 386 d'inventariades al terme de Manresa i un 65% són de planta quadrada. La resta són de planta circular (17,5%) o irregular.

Una altra característica de la barraca manresana és el tancament de la coberta en falsa cúpula, «per superposició de filades en anells concèntrics de menor diàmetre a mida que es guanya alçada fins a tancar la volta amb una o diverses pedres planes, a sobre de les quals s'hi posa una pedra o caramull». Entre els constructors d'aquest immens patrimoni n'hi havia d'Occitània, des dels segles XVI i XVII, i a finals del XIX van arribar els *cerdans*, barracaires especialitzats provinents de la Cerdanya.

Barraca a la zona de l'Abocador Comarcal, amb dues portes, una per al bestiar i l'altra per al pagès (foto: J. Plans)

Una altra barraca de dues portes a la confluència del torrent de l'Oller amb la riera de Rajadell (foto: J. Plans)

Detall del tancament de la coberta d'una barraca en falsa cúpula (foto: J. Plans)

L'Anouar i família, amb Jaume Torras

La barraca de l'Anouar

Els autors de la restauració de la barraca de Cal Cuques van ser el mestre de pedra seca Toni Fernández i un noi de vint anys, l'Anouar, que va aprofitar un taller organitzat per l'Ajuntament. El mateix noi amb el seu pare van restaurar uns quants marges uns anys després. Malauradament, l'Anouar, just quan anava a Mojà a signar un contracte per treballar en aquest ofici, va ser envestit per dos camions a la carretera i després de quatre mesos en coma va quedar molt discapacitat. Els propietaris van *batejar* la barraca amb el seu nom. Per a tots és la barraca de l'Anouar i ell la visita de tant en tant.

Lliris blaus a la barraca de l'Escola Agrària (foto: T. Armengol)

Lliris blaus

Una tradició arrelada al Bages, segons ens comenta Plans, és la de plantar lliris blaus al sostre de les barraques. Segons s'explica al web *El medi natural al Bages*, de la Institució Catalana d'Història Natural, el lliri blau té una gran capacitat de resistència als sòls secs, prims, pobres i pedregosos. Per això, en la tradició rural de la comarca, el lliri es plantava al sostre de les barraques de vinya, per embellir-les i per contribuir a fixar la terra. Actualment es troba vora els masos, encara a les barraques de vinya i naturalitzat als vessants assolellats.

Característiques de les barraques de la comarca

Els marges i barraques són els elements més definitoris del nostre paisatge agrari. Les barraques que podem trobar actualment escampades per la comarca del Bages es van aixecar bàsicament a partir de la segona meitat del XIX fins ben entrat el XX, coincidint amb la màxima expansió del conreu de la vinya. Al Bages les barraques solen tenir unes dimensions reduïdes, amb un diàmetre interior que no supera els dos metres, tot i que també trobem alguna gran construcció que pot arribar als quatre metres de diàmetre. L'element bàsic per a la construcció és la pedra, que s'utilitza sense treballar, tret dels elements més nobles, com són la llinda o les cantoneres.

Les barraques es cobreixen amb una volta cònica, un sistema molt arcaic present en jaciments arqueològics de més de 3.000 anys d'antiguitat. Aquesta volta es basa en la superposició de filades de pedres planes, que van tancant l'espai interior de la volta. Les lloses que formen les files es falquen unes amb les altres per guanyar consistència i es col·loquen lleugerament decantades cap a l'exterior per poder expulsar l'aigua. És molt important que totes les pedres estiguin degudament falcades, perquè la volta treballi tota ella a compressió com un sol element. La volta es clou amb una gran llosa o bé diverses lloses petites i es cobreix d'una capa compacta de pedruscall i terra per donar consistència i impermeabilitzat a tot el conjunt. La volta es corona amb una pedra vertical anomenada caramull, que protegeix la part més exposada a l'erosió i la pluja, i és un element de guaita per a molts ocells.

Josep M. Soler davant d'una barraca de vinya de Calders (arxiu particular)

A les barraques bagenques és molt característica l'existència d'un voladís exterior de lloses planes, per expulsar l'aigua que regalima de la volta i així s'evita que s'escorri per les parets i xopi l'interior. A casa nostra l'obertura de la porta és sempre adintellada, amb una llosa grossa que cobreix de banda a banda la part superior de la porta i dona a les barraques una fesomia molt particular. Els murs que sostenen la volta estan fets també de pedra seca i el gruix varia en funció de l'alçada de la volta. A més alçada i amplitud correspon més gruix de mur per suportar les pressions. En molts casos, a més de la porta, es practiquen petites obertures en el mur que serveixen per poder veure l'exterior. Finalment la barraca es complementa amb diversos accessoris, segons cada cas: xemeneia, bancs o petites fornícules a les parets interiors per guardar els estris i la vianda.

Josep M. Soler i Bonet, llicenciat en Geografia i Història i estudis de la pedra seca a la comarca

A dalt, marge amb escales al sector de Can Poc Oli (foto J. Plans)

A la columna de la dreta, de dalt a baix:

Marges amb pedres de rastell a l'entorn de la torre de Santa Caterina (foto: J. Puig)

Tina i barraca al capdamunt de la serra de Montlleó (foto: J. Puig)

Interior de la tina (foto: J. Puig)

Marges

Els marges de pedra seca envolten els camins i formen els bancals. De vegades els marges es coronen amb pedres col·locades verticalment, *de rastell*. Com descriu Jaume Plans, tenen funcions agrícoles, de reducció de l'erosió de la terra cultivable, organització i ordenació dels conreus, i augment de la retenció de l'aigua. Però també tenen una funció social, de delimitació de les propietats, i unes funcions ecològiques, com a corredors biològics i com a font de biodiversitat. Hi troben refugi rèptils, ocells, petits mamífers i invertebrats (cargols, aranyes, cucs, insectes...).

Del conjunt de marges inventariats a Manresa, Plans destaca els de la serra d'Ardèvol, el turó del Jeroni, els trossos del turó del Xato, la plana dels Corrons, Corrons de ca l'Oliveres, la solella dels Comtals, torre Bertran, el serrat del Maneló, Tries Jussanes, Bufalvent, la Travessa, la torre de Santa Caterina, Cal Comelles, el camí vell del Pont de Vilomara, les Arnaules i Cal Cuques.

Tines

Les tines a peu de vinya «tenien la funció d'evitar els costos de transport del raïm», explica Jaume Plans. Encara que les més espectaculars les hem d'anar a buscar fora del terme de Manresa, com ara les dels Tres Salts (Talamanca) o les de la vall del Flequer (el Pont de Vilomara i Rocafort), n'hi ha nou de disperses pel terme com la tina amb barraca al capdamunt de la serra de Montlleó, la del cingle dels Esparvers, una altra a la riera de Rajadell, amb barraca, o una tina amb caseta al torrent de l'Oller.

Camins

El terme de Manresa conserva un conjunt de camins de terra o empedrats, delimitats per parets de pedra seca. Alguns tenen origen romà o eren camins rals utilitzats des de l'Edat Mitjana. Molts d'aquests camins, com descriu Jaume Plans, tenen encara un ús vigent per part dels excursionistes o els mateixos pagesos.

Plans destaca el camí vell de Collbaix, empedrat en alguns trams, en direc-

Camí de Santa Caterina
(foto: J. Puig)

Camí d'origen romà a Cal Cuques
(foto: F. Rubí)

Camí vell de Collbaix a Fals (foto: J. Plans)

Camí Ignasià (foto: J. Puig)

ció als plans de Fals, els antics camins rals de Manresa a Castellgalí, de Santa Caterina a la riera de Rajadell, o el de Manresa al Pont de Vilomara, i el que passa per Cal Cuques, de probable origen romà. Els camins de l'entorn de la torre de Santa Caterina mantenen l'estructura tradicional i en part han estat restaurats, especialment al voltant del tram final del Camí Ignasià, de cara al 2002.

Pous

La pedra seca també s'ha aplicat per fer pous, cisternes, basses de proveïment i canalitzacions d'aigua. Jaume Plans recull sis pous en el seu inventari del terme.

Cal remarcar també el pou de glaç de l'Obaga de l'Agneta (s. XVIII), entre la riera de Rajadell i la serra de Montlleó, que servia per emmagatzemar el gel de les basses properes. Té la cúpula esfondrada i l'entorn, molt embrossat, dificulta la visió exterior de la construcció i cal accedir-hi per un pas estret, en la part inferior.

Pou entre el Xup i el Suanya (foto: J. Plans)

Interior del pou de glaç de l'Obaga de l'Agneta (foto: J. Plans)

Colomar medieval

Jaume Plans va localitzar el maig de l'any passat, al camí de Coll Manresa, prop de Vista Alegre i el Xup, un colomar medieval datat del 1346. Es tracta de la primera construcció d'aquest tipus que s'ha trobat a la capital del Bages, tot i que els documents de l'època en registren, com a mínim, dos més. Els colomars eren construccions específiques per a la cria de coloms, una activitat agropecuària altament productiva en temps passats, sobretot en l'època medieval. I és que aquesta espècie d'aus era molt apreciada durant els segles XIV i XV, sobretot com a sistema de comunicació, però també gastronòmicament. «A l'edat mitjana, no només representaven un símbol de poder i riquesa del propietari, sinó un mitjà econòmic molt important i apreciat per a la producció de carn (colomins) i per a l'obtenció d'adob (colomassa)», descriu Jaume Plans a l'inventari.

El parc del Secà

Un dels itineraris que millor permet observar barraques de vinya i marges de pedra seca és el parc del Secà, obert al públic el juny de 2016, al costat del parc ambiental de Bufalvent, a iniciativa del Consorci del Bages per a la gestió de residus, que va habilitar aquestes rutes per oferir un espai on tenir contacte amb la natura i l'agricultura tradicional i un lloc per recuperar la consciència dels ritmes anuals del conreu: la floració, la tardor, les llargues tardes d'estiu... És un projecte que posa en valor el conreu de secà, de gran importància al Bages, que sovint ha quedat relegat per la divulgació que s'ha fet del regadiu al nostre territori.

Els tres itineraris senyalitzats són el camí de les Oliveres, el camí de la Timoneda i el camí dels Ametllers. Cada un té aproximadament un quilòmetre de recorregut lineal i estan interconnectats. En els recorreguts es pot veure el paisatge de l'entorn des d'una situació elevada, tenir vistes de les instal·lacions del parc ambiental i caminar entre conreus de secà (vinya, oliveres o ametllers), barraques de vinya, canals de pedra per reco-

Colomar medieval (foto J. Plans)

Marges i barraques del parc del Secà (foto J. Puig)

llir les aigües i tines d'aigua, o veure restes geològiques. Els diferents punts d'interès estan senyalitzats. Els terrenys del parc eren propietat de famílies, gairebé totes del barri de les Escodines, i els elements patrimonials que hi trobem mantenen els seus topònims: Cal Malé, les tines del nen de la Gravada, la barraca de Cal Miqueló, la vinya del Pecadora, les barraques dels Pilets o les oliveres del Barnola, entre d'altres. De mica en mica, es van refent els marges en mal estat.

La solana dels Comtals

Una altra iniciativa, en aquest cas privada, és la de l'empresa Condals Group, que darrere aquesta foneria del barri dels Comtals ha recuperat un espai centenari i l'ha obert a tothom qui vulgui fer un passeig per la natura i, alhora, pel nostre passat. Una sèrie de panells al llarg del recorregut (1,2 km) il·lustren els cultius que ocupaven aquest espai, l'explotació del bosc, la importància de les construccions de pedra seca i el passat de les colònies tèxtils situades al llarg del Llobregat.

Un dels camins de la solana dels Comtals (foto: J. Puig)

La Wikipedra

Una altra iniciativa per recuperar i difondre la pedra seca és la pàgina web de la Wikipedra. Segons s'explica en la mateixa pàgina, la Wikipedra és un espai sobre construccions de pedra seca de Catalunya i dels municipis que integren el Parc del Pirineu Català, la Mancomunitat del Conflent-Canigó i el Parc Natural Regional dels Pirineus Ariejans. El projecte està desenvolupat per l'Observatori del Paisatge i hi col·labora l'associació Drac Verd, el Parc del Pirineu Català, el Parc Natural Regional dels Pirineus Ariejans, experts i altres entitats que vetllen pel patrimoni de la pedra seca.

A la Wikipedra es poden consultar les construccions a cada municipi, a través de mapes, fitxes, fotografies i croquis. Hi trobareu, per exemple, les barraques inventariades a Manresa, en molts casos introduïdes per Jaume Plans. I també s'hi poden introduir més construccions a través dels formularis específics per a barraques o cabanes, construccions per emmagatzemar aigua, murs o forns.

La importància de la pedra seca al Bages

Albert Fàbrega, premi Bages de Cultura 2014

La Casa de les Tines dels Tres Salts, al terme de Talamanca (foto J. Puig)

Tot i que la pedra seca és una tècnica constructiva que s'ha aplicat en diverses situacions, se sol identificar amb les obres d'arquitectura popular lligades als conreus i les vinyes. Els seus dos elements emblemàtics són els marges dels camps i les barraques de vinya.

El Bages va ser, en el segle XIX, la comarca que produïa més vi de tot Catalunya. Tot i que sempre va haver-hi vinyes, el gran desenvolupament va tenir lloc els segles XVIII i XIX. Els ceps es van plantar llavors per milers, en noves terres robades als vessants de les muntanyes i dels barrancs. Per contenir les terres i evitar l'erosió, les vinyes es protegien amb marges de paret seca. Tenim un document excepcional, de l'any 1761, que ens informa en detall de la construcció de uns 900 metres de noves parets seques de vinya, a Palà de Torroella. Datar els marges és gairebé impossible, perquè des de sempre se'n van construir. El cas de les barraques de vinya és una mica més senzill. Edificades com a refugi temporal, on si calia s'hi passava la nit en temps de la verema, la seva difusió per tota la comarca es va produir entre els anys 1850 i 1950. Es va recuperar la tècnica de la falsa cúpula per cobrir-les, cosa que és un dels seus elements més característics. Al Bages hi ha algunes barraques datades de finals del segle XVIII, però són molt poques. Tot i ser construccions precàries, la seva pervivència depèn en molts casos de l'habilitat del constructor.

És difícil, tot i l'estat d'abandonament, no topar-se amb construccions de pedra seca així que sortim de l'asfalt i ens endinsem al món rural. És impossible fer una estimació dels quilòmetres de marges de pedra seca que s'escampen per la nostra comarca i de la quantitat de barraques; tot i que, en aquest cas, la creixent realització d'inventaris pot permetre extrapol·lar-ne el nombre. Però si l'any 1888 el Bages tenia 27.714 hectàrees dedicades a la vinya, i era la primera comarca productora de vi, podem aventurar, amb una certa probabilitat, que va ser també la comarca amb més barraques i amb més quilòmetres de parets de pedra seca. De ser un patrimoni oblidat, fa uns anys, ara és un element valorat i reconegut com a gran transformador del nostre paisatge. Les construccions de pedra seca van ser molt importants quan van tenir la seva funció primària, i avui són molt importants com a herència del passat.

Albert Fàbrega Enfedaque, historiador i matemàtic, ha impulsat la recuperació i divulgació del patrimoni històric i arqueològic

Guillem Barrios

Des d'Austràlia

«Les activitats preferides són les barbacoes, el surf i el bon cafè»

Fa sis anys que soc a Austràlia. Hi vaig anar a parar per raons familiars i actualment visc a Mudjimba, que deriva del nom d'una planta en l'idioma dels propietaris tradicionals de la zona, els aborígens, a la Sunshine Coast (Queensland).

És una poble com Tossa de Mar, al costat d'un riu com l'Ebre, amb una característica il·lota deshabitada al davant. Treballo en una residència per a gent gran i repartint productes alimentaris.

Per fer-nos una idea de les dimensions d'Austràlia, us diria que es tracta d'una illa amb forma de poma, amb una amplada com de Lisboa a Moscou i una alçada com de Barcelona a Estocolm. Hi ha dues hores de diferència entre un costat i l'altre del país. Tot el centre està dominat per desert i la costa té climes de tot tipus, des del tròpic de ciclons al nord fins al semiantàrtic del sud. Es tracta d'un territori que estava habitat per milers de grups de persones (aborígens) amb centenars d'idiomes, que vivien de manera nòmada, sense coneixement del ferro o la roda i sense una escriptura. L'últim grup es va localitzar el 1984. Estem parlant de persones que han passat del preneolític a l'era internàutica en menys de 200 anys! Aquest fet i el genocidi físic i cultural provocat pels colonitzadors anglesos els han portat a una alienació i a la drogodependència d'una manera irrecuperable.

Actualment, la població és d'uns 21 milions, majoritàriament europeus, ja que és un país anglosaxó de llengua i costums –està dins de la Commonwealth i la reina d'Anglaterra hi és reconeguda–, però a causa del clima del nord i les dimensions geogràfiques es converteix en el Brasil d'Anglaterra. Austràlia està a mig camí entre Anglaterra i els Estats Units i ha tingut grans immigracions durant la història recent, les més grans les d'italians i grecs, de després de la segona guerra mundial. Per la seva proximitat, és un país amb una presència i influència asiàtiques des de fa 150 anys. Des dels buscadors d'or a cuiners xinesos, amb un gran nombre de ciutadans de l'Índia o Indonèsia

Guillem Barrios amb el seu fill, Leo

(el país musulmà amb més habitants). En ser un territori tan gran, es viu en cases d'una planta i les activitats es fan a l'aire lliure, tot i que el sol és molt fort. Les activitats preferides són les barbacoes, el surf i el bon cafè. Per a mi, una de les perles del país és Tasmània, una illa de la mida de Catalunya, al sud del país, amb els mateixos habitats que Sabadell i Terrassa. El pitjor que puc dir-ne és que és fred i plujós. Pensant en el món pre pandèmia, per a mi Tasmània és com Nova Zelanda sense turistes internacionals.

Aquí la crisi de la covid s'ha afrontat amb contundència i amb relativa facilitat, a causa de l'aïllament i la forta política de fronteres. S'ha limitant l'entrada de persones (incloent-hi nacionals) i totes amb 15 dies d'aïllament en hotels especialment preparats. Fins a dia d'avui, només hi ha hagut un 2.000 casos, tot i que amb la arribada de la variant delta és possible que la situació es pugui complicar.

Guillem Barrios Bosch viu a Mudjimba, a la Sunshine Coast de Queensland (Austràlia)

Torneig de bàsquet 3x3. DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Passejades per a la gent gran. DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Sant Silvestre al Masnou. DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Torneig de bàsquet. DIPUTACIÓ DE BARCELONA

La Diputació de Barcelona destina prop de 8 milions d'euros a impulsar l'esport a la província

Redacció

La Diputació treballa al costat dels ajuntaments per garantir a tothom el dret a fer esport i afavorir la inclusió social. Per això, posa a disposició dels consistoris tot un conjunt de recursos tècnics, econòmics i materials, el Catàleg 2021, dotat amb 7,78 milions d'euros.

Aquests recursos, que s'han incrementat un 86% respecte l'any passat per reduir l'impacte de la COVID-19, han de servir per reactivar el sistema esportiu local, fortament colpejat per la crisi, com tants altres sectors.

ESPORT PER A TOTHOM

Si alguna cosa s'ha fet ben evident durant la crisi sanitària és que la pràctica de l'esport és una necessitat bàsica i, per tant,

un servei d'interès general que les administracions han de prestar a la ciutadania. La Diputació de Barcelona col·labora amb els ajuntaments de la província perquè tothom, també les persones amb necessitats especials, puguin accedir-hi.

Així, els municipis tenen a la seva disposició **beques esportives** per a col·lectius vulnerables per un valor d'1 milió d'euros, per facilitar la seva participació en **activitats esportives extraescolars**, campus o altres programes. Igualment, s'aporten 1,5 milions d'euros als ens locals per organitzar **activitats esportives** que fomentin l'accés a l'esport de la ciutadania en general. I es treballa perquè hi hagi una oferta d'activitats adients per a totes les etapes de la vida, especialment per fomentar

un envelliment actiu; en aquest sentit, destaquen les "passejades per a la gent gran", un programa amb gran èxit de participació.

La Diputació dona també suport als ajuntaments en l'organització d'**esdeveniments esportius** d'especial interès per al territori, amb una aportació econòmica de 400.000 euros. A més, se'ls ofereix un servei de préstec de material i assessorament tècnic per optimitzar l'organització i incrementar l'aprofitament turístic.

L'esport contribueix a l'educació en valors i a la millora de la salut i del benestar de les persones. En el context actual, s'ha treballat intensament per garantir la pràctica esportiva segura i per la sostenibilitat ambiental i econòmica dels esdeveniments.

APOSTA PER L'ESPORT 'OUTDOOR'

La Diputació veu en l'espai *outdoor* una gran instal·lació esportiva, amb **1.316 km d'itineraris esportius i 100 km de litoral** a la província de Barcelona. Per això, aposta per l'ús d'aquest espai públic, que s'ha incrementat amb la irrupció de la COVID-19, i promou entorns actius i inclusius, tant al medi natural com a l'urbà. En aquest sentit, s'ofereix suport tècnic als ajuntaments per diagnosticar l'estat de la xarxa d'itineraris esportius i millorar-la.

SALVAGUARDAR EL SISTEMA ESPORTIU DE LA PROVÍNCIA

Consolidar la Xarxa d'Equipaments Esportius

Locals, formada per **4.918 instal·lacions esportives de titularitat municipal**, és un repte per a la Diputació de Barcelona, que participa en la construcció, la reforma i el manteniment d'instal·lacions esportives. Enguany s'ha posat l'accent en la digitalització dels equipaments per a una gestió més eficient d'aquests, amb una aportació específica de 840.000 euros.

D'altra banda, la corporació destina aquest 2021 més de 2,5 milions d'euros a la **reactivació econòmica dels serveis esportius municipals**, els ingressos dels quals van caure un 95% l'any passat. Poden emprar-se per fer front a les seves despeses corrents, i també perquè els ajuntaments puguin fer transferències a entitats sense ànim de lucre per a la gestió d'equipaments esportius i per a aportacions municipals que reequilibrin contractes de serveis i concessions afectades per la COVID-19.

I perquè arreu del territori es pugui gaudir de l'esport, independentment del municipi on es visqui, es fan projectes de dinamització esportiva d'agrupacions de petits municipis, oferint suport econòmic a aquells que tenen menys de 10.000 habitants, per contribuir a la millora del sistema esportiu local.

MÉS INFORMACIÓ
A WWW.DIBA.CAT/
WEB/ESPORTS/CATALOG-DE-SERVEIS-2021-23

Aquesta acció de la Diputació de Barcelona respon, especialment, a l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) número 3 "**Garantir una vida sana i promoure el benestar per a totes les persones a totes les edats**". Els 17 ODS van ser proclamats per l'Assemblea General de Nacions Unides el 25 de setembre de 2015 i formen part de l'Agenda global per a 2030. La Diputació de Barcelona n'assumeix el compliment i desplega la seva acció de suport als governs locals de la província d'acord amb aquests ODS.

Establiments col·laboradors del Voluntariat per la llengua a Manresa

El Servei Local de Català de Manresa ha creat, durant el primer semestre de l'any, una vintena de noves adhesions per formar part de la xarxa d'establiments col·laboradors del Voluntariat per la llengua. En total, ja són gairebé una seixantena els establiments col·laboradors que formen part d'aquesta xarxa a Manresa.

Aquests comerços es comprometen a atendre el client en català si aquest s'hi adreça en aquesta llengua, encara que la parli amb dificultats. Adherir-se a la xarxa no suposa cap cost i permet als establiments col·laborar en la promoció de la llengua, participar en campanyes, concursos de llengua, pràctiques de conversa entre l'alumnat dels cursos i els comerciants o utilitzar el servei de revisions en cartelleria i rètols comercials que necessitin elaborar. Aquestes activitats pretenen promoure

l'ús del català en el sector comercial i potenciar-lo com a llengua de comunicació habitual entre clients i comerciants. Un dels principals objectius d'aquesta xarxa és conscienciar el sector que cal donar l'oportunitat d'aprendre la llengua a les persones novingudes amb un gest ben senzill: parlar-los en català de manera distesa i agradable.

La xarxa d'establiments col·laboradors són gairebé 5.000 comerços de tot Catalunya que pretenen promoure la llengua fent-ne ús. Qualsevol establiment interessat a adherir-s'hi pot fer-ho a través del correu electrònic del SLC de Manresa (manresa@cpln.cat) o del formulari web: www.vxl.cat

porquetprat
RÈTOLS

• PANCARTES PUBLICITÀRIES • VINILS ADHESIUS • IMPRESSIÓ GRAN FORMAT • RETOLACIÓ VEHICLES

Jorbetes 40-42 · 08241 Manresa · T 93 876 84 58 · retols@porquetprat.cat

FIBRACAT

POSSIBLEMENT EL MILLOR INTERNET DEL MÓN

internet

fix

mòbil

televisió

futbol

www.fibracat.cat 1711

laxixo

Guilmerà, 46

Passeig Pere III, 10

PINTURES LAMINATS DECORACIÓ

EL TALLER

MARCS MIRALLS OBRA GRÀFICA

Mel. 13 - 08241 MANRESA. Tel. 93 872 65 58

Fax. 93 872 85 93 eltallerscp@gmail.com

Cal legalitzar sempre la camperització d'una furgoneta!

Josep M. Macià Roldan,
gerent i secretari tècnic del Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Manresa

n l'anterior número del Pou, es parlava àmpliament de la febre de les càmpers. Per diferents raons, ara és això, una febre i una moda, fins al punt que costa molt trobar càmpers o furgonetes per adequar. Diversos casos eren analitzats i s'ex-

posava l'ús, les vivències i les anècdotes de cadascun. Avui ens toca comentar que en tota reforma important que fem en un vehicle caldrà fer-ne l'homologació i legalització a la ITV, amb la documentació que ens pot preparar un enginyer. Una reforma d'importància no ho serà afegir un tendal de posar i treure o un nou equip de música o una nova capa de pintura, però sí que ho serà tot allò que incorpori nous elements al vehicle inicialment no previstos ni homologats, o que n'alterin les dimensions exteriors, com poden ser: finestres, dipòsits, bateries, mobiliari, plaques solars... o noves instal·lacions o canvis al motor, transmissió, suspensions, frens, carrosseria, enllumenat...

Incorporar una reforma s'ha de fer sempre segons indica el Manual de Reformes de Vehicles (Reial Decret 866/2010), on venen especificades i detallades totes aquestes modificacions. D'aquesta manera podrem convertir legalment la nostra furgoneta en un furgó habitatge, però no en una autocaravana. Una furgoneta és un vehicle de categoria N1 (comercials) i tan sols es pot convertir en furgó habitatge (codi reforma 8.31, «*Instalación o desinstalación de elementos fijos que afectan a la estructura del espacio destinado a carga del vehículo*»), però no en autocaravana, que és de categoria M (turismes i autobusos). Si tan sols es munta una taula, un sostre elevable, etc. s'haurà de fer en funció del codi reforma 8.22, «*Modificación, instalación o desinstalación de elementos en la zona de equipaje, o en el espacio destinado a los pasajeros distinto a la zona frontal del habitáculo del vehículo*», del Manual de Reformes i no es podrà classificar per criteris d'utilització, com a habitatge, com diem.

Aprofitem per comentar que en un vehicle reformat es poden muntar nous seients, però no es podran utilitzar en ordre de marxa. Poder legalitzar seients que puguin funci-

onar en ordre de marxa és molt complicat i difícil, ja que han d'estar homologats (seients, ancoratges i cinturons) i s'haurien de fer assajos, cosa que ho fa força inviable. Per poder superar la prova final de la nostra reforma per part de la ITV necessitem bàsicament un Projecte Tècnic, un Certificat de Direcció Final de la reforma, una documentació que ens lliurarà el taller que ens faci la reforma (cal que sigui registrat), i els butlletins elèctrics emesos per empresa instal·ladora autoritzada (si disposem de 220 V) i/o el butlletí de gas, si hem instal·lat gas per a la cuina, calefacció o aigua calenta sanitària, també emès per una empresa instal·ladora autoritzada. I per últim, l'informe de conformitat o l'autorització de la reforma per part del fabricant del vehicle o bé d'un laboratori autoritzat en matèria de reformes de vehicles. En totes les reformes i modificacions que es fan en un vehicle, sempre cal aquesta autorització.

Cal també tenir molt present que la instal·lació elèctrica i de gas estiguin fetes per operaris competents i s'utilitzin proteccions, cables adequats, etc. De vegades ens podem trobar instal·lacions sense diferencials, ni magnetotèrmics i amb cablejat sense l'actual i reglamentària protecció. En relació a la instal·lació de gas, cal que es muntin reixes de ventilació dintre de l'habitacle. I si parlem de costos caldrà que hi sumem els honoraris de l'enginyer, els certificats emesos pel taller i la feina d'aquest, els materials incorporats, les taxes de la ITV, l'emissió dels butlletins dels instal·ladors, si escau, i l'informe de conformitat del fabricant del vehicle o laboratori.

El pa de tota la vida

Blanca Soler

Una molla tova per fregar el tomàquet i fer-hi regalimar un bon raig d'oli d'oliva verge, una molla flonja per sucar al fricandó de vedella, una molla humida per menjar pa amb xocolata i una crosta cruixent perquè quan queixalem encara sentim l'olor del torrat. Un bon pa de qualitat ha d'estar elaborat amb cinc ingredients: aigua, farina, llevat, massa mare i sal. Aquells pans que deriven d'aquesta recepta original amb additius com midons, dextroses, albúmines, estabilitzants i conservadors s'allunyen d'un pa d'alta qualitat que ens proporcioni beneficis per a la salut. Per altra banda, com més hores duri la fermentació d'un pa, com millor sigui la massa mare i la cocció hagi estat l'òptima en un forn de pedra o llenya, aquesta serà la clau per acabar d'arrodonir-ne la textura i el sabor.

Al supermercat trobem desenes de varietats de pa elaborades amb diferents cereals, com l'ordi, el sègol o la civada, però el que predomina és el blat. També hi ha

altres pans elaborats amb pseudocereals. Aquests són semblants als cereals, però no pertanyen a la família de les gramínies i a més no contenen gluten. Per exemple l'amarant, la quinoa o el blat sarraí (gra de fajol) són uns aliats excel·lents per a aquells que pateixen intoleràncies, al·lèrgies, digestions feixugues o diabetis. A més a més, els pseudocereals aporten una gran font de fibra, proteïnes, hidrats de carboni, vitamines i minerals.

El pa integral, presenta un color marró perquè no s'elimina cap part del gra, per tant ens aporta més nutrients, principalment la fibra.

Si comparem, doncs, les propietats nutricionals dels pseudocereals amb les del pa blanc, veiem que són molt superiors. El pa blanc s'elabora només molent l'endosperma del gra de blat i s'elimina el segó el qual conté fibra i el germen que aporta nutrients com vitamines i minerals. A més, la farina del pa blanc sol refinarse amb la finalitat que el pa tingui

una durada més llarga, ideal per a la indústria. En canvi, el pa integral, presenta un color marró perquè no s'elimina cap part del gra, per tant ens aporta més nutrients, principalment la fibra.

Malgrat que la indústria ens ofereixi pans de motlle envasats, pa de Frankfurt, pans envasats al buit, pans congelats o baguets per un euro, no són pans frescos. Tot i que no és un aliment imprescindible, la nostra societat, ja sigui per la cultura mediterrània, menja pa i en menja en grans quantitats. L'any 2018, vam arribar a menjar fins a 32 quilos de pa anuals per persona. Per això, hem de comprar pa amb un alt valor nutricional. D'aquesta forma evitarem picotejar entre hores. Quan a mig matí tenim gana, és perquè l'entrepà de pa blanc que hem menjat a les nou ha fet un pic de glucosa i ha provocat que tornem a tenir gana unes hores més tard. L'esmorzar és l'àpat més important del dia i, si consumim un pa de qualitat, aconseguirem arribar satisfets a l'hora de dinar.

A més, també hi ha l'opció de fer-se el pa a casa, comprar els ingredients necessaris i començar a practicar!

LES DEIXALLERIES FIXES I MÒBILS DEL CONSORCI, A LA TEVA DISPOSICIÓ

*Si em separes bé a casa,
en lloc de ser un residu
em converteixo en un nou material.*

DEIXALLERIA FIXA:

Moble d'exterior

DEIXALLERIA MÒBIL I FIXA:

Piles

Petits aparells
electrònics

Cables

I RECORDA:

Els olis vegetals
van a la deixalleria
fixa o mòbil, mai a
l'aigüera

El salt de la Tosca

Josep M. Mata-Perelló / Josep Girabal Guitart
(Geoparc Mundial UNESCO de la Catalunya Central)

S

ituat a la comarca del Moianès, però fora del Geoparc de la Catalunya Central, el salt de la Tosca pertany al municipi de Castellcir, tot i que es situa a l'enclavament de Marfà, entre els termes municipals de Castellterçol i Moià. Tot i això,

es molt proper a l'esmentat Geoparc de la Catalunya Central, a menys d'un quilòmetre. És un indret força singular, fins al punt de ser conegut també amb el nom de molí de Brotons. De fet són nomenclatures perfectament associades, ja que es troben al mateix lloc. Per una banda hi ha el salt d'aigua i el gorg originat per la riera de Marfà; i per l'altra hi ha l'antic molí que aprofitava el desnivell de les aigües com a conseqüència del salt. En qualsevol cas, és un indret veritablement espectacular per la conjunció del saltant i el molí excavat a la roca, sota del saltant d'aigua. Cal afegir-hi la bassa d'aigua situada per sota del saltant.

Geològicament, aquest indret es situa a la Depressió Geològica de l'Ebre (també denominada Conca Geològica de l'Ebre), a la zona on es van sedimentar materials d'origen marí, de color grisenc. És a dir, entre els materials que van començar a omplir el mar on es troba l'actual comarca del Bages, abans que aquest mar es convertís en llac. Els materials que apareixen en aquest indret pertanyen a l'Eocè i tenen uns 45 milions d'anys. Fonamentalment són nivells de gresos, calcàries i margues, de tonalitat grisenca. Per aquests indrets circula la

jove riera de Marfà, just després de formar-se per la conjunció de la riera de Castellnou i del Torrent, que més endavant, en arribar al terme de Monistrol de Calders, dintre del Moianès, es convertirà en la riera de la Golarda i després en el riu Calders, afluent del Llobregat. En arribar al salt de la Tosca, la riera, que circula per terrenys tous com són les margues, topa amb unes roques més dures, els gresos, i s'origina el salt. La força motriu del desnivell del salt va ser aprofitada per situar-hi un molí, excavat en part a la roca i en part aprofitant una balma natural que oferien els nivells de gresos. Així es va construir el molí de Brotons, que per desgràcia va quedar parcialment destruït l'any 1863, per una riada que va causar la mort de totes les persones que hi vivien.

Nom del paratge. Salt de la Tosca. **Situació:** A l'enclavament de la vall de Marfà, que pertany al municipi de Castellcir, separat de la resta del terme municipal, entre els municipis de Castellterçol i Moià. **Situació geològica.** Aquest indret forma part de la Depressió Geològica de l'Ebre (o Conca Geològica de l'Ebre), en la zona reblerta amb sediments d'origen marí. Aquests sediments van omplir aquesta conca quan era un mar obert. **Procedència del nom.** Del saltant d'aigua originat per la riera de Marfà. D'altra banda, el qualificatiu de **tosca** fa referència a la possible presència de travertins, tot i que no són gaire corrents a la zona. **Importància geològica.** És tracta d'un lloc veritablement espectacular per la presència d'un salt d'aigua, per les restes d'un molí semi troglodític i per una gran bassa d'aigua situada als peus del salt. **Materials geològics.** Pertanyen a l'Era Terciària, al Cenozoic. Concretament a l'Eocè. Es tracta de materials d'origen marí, de tonalitats grisenques. **Edat de formació.** Els materials tenen una edat de 45 milions d'anys, però el salt d'aigua, podria tenir a l'entorn d'un milió d'anys. **Curiositats:** És conegut com el salt de la Tosca, però també s'associa al nom del molí de Brotons o molí de la Tosca.

Documentals de natura (i III)

Ignasi Cebrian

n l'article del mes passat dèiem que hi ha hagut dues grans tradicions en la realització dels documentals de natura en els seus inicis. Aquestes dues tradicions conflueixen al llarg del anys en dues noves maneres de construir la natura actualment.

Una és la dels anomenats *blue-chips* i, l'altra, els documentals estàndards de natura.

Els *blue-chips* són grans produccions, amb gran inversió darrere, que per lluitar contra les actuals forces de mercat i ser rendibles han de captar grans audiències. L'estratègia dels realitzadors i directors es basa a potenciar una seguit de característiques que transformen el documental en espectacle amb l'única finalitat d'entretenir i a més aporten una gran dosi de subjectivitat a la natura construïda. Els *blue-chips* es caracteritzen sobretot per mostrar els animals de mida gran amb prioritat quasi exclusiva: aus, mamífers i rèptils. Macrofaunes allunyades de l'espectador, natures sovint exòtiques i gens properes a l'espectador. Ús i abús de l'esplendor visual i musical. És una manera d'atreure l'atenció de l'espectador amb molta facilitat, estímuls visuals i sonors que ataquen directament la seva emotivitat.

La narració acostuma a ser dramàtica o solemne. Les macrofaunes pateixen històries amb trames potents. Un clar exemple n'és el documental *Deep Blue* (2003) de la BBC. Escolteu la música de l'inici, el to solemne de David Attenborough i l'espectacle visual de les onades i els dofins. Gairebé mai, un *blue-chip* presenta el rerefons o context humà, històric, polític o científic de la natura. La descontextualització arriba a ser de tal magnitud que la natura es presenta verge sense cap presència i influència humana, com si encara quedessin natures no pertorbades per l'activitat de la humanitat. Donen una imatge de natura prístina no envoltada de cap problema ambiental.

Els documentals estàndards presenten molts tipus d'organismes, tant els visibles (macrofaunes) com els invisibles (invertebrats i bacteris). També juguen a amb l'esplendor visual però sense abusar-ne. La narració tendeix a ser descriptiva, malgrat que sovint és presentada amb una certa narrativitat, en forma de docudrama. I acostumen a tenir pressupostos no gaire elevats i períodes de producció més curts. Inclou tot

Fumanya. La reconstrucció de la natura no és mai el que sembla. Hi veieu petjades de dinosaure?

allò que el *blue-chip* no té. Presència humana, hi apareixen científics, naturalistes, documentalistes, ecologistes i gent implicada. Presència de la ciència, el seu mètode, les investigacions o recerques, procediments i resultats. I s'aproxima a la natura local, més immediata de l'espectador. Un exemple, modest i atípic, però prou esclareidor, que inclou a més a més l'humor, és la sèrie *Natura sàvia*, de Televisió de Catalunya. En definitiva, es podria dir que darrere dels documentals estàndards hi ha un model més educatiu, conservacionista, científic, humà, reflexiu i crític. La finalitat implícita d'aquests documentals és promoure i divulgar una natura de la manera més *real* possible. Tracten de reconstruir les múltiples cares del món natural amb molt poca tergiversació.

«Després de mitja vida, arribo a la conclusió que necessito la música per viure i gaudir-ne, i vull transmetre-ho a les noves generacions»

ANNA SOLER COMAS

Jordi Sardans
Fotos: Francesc Rubí

Cap d'estudis d'Esclat i especialitzada en violoncel, té el títol professional de Cant al Conservatori de Música de Barcelona i el de Saxo pel de Badalona. Llicenciada en Història de l'Art per la UAB, ha format part com a violoncel·lista de l'orquestra Virtèlia Sinfonietta, del quartet de corda Andrea i com a soprano de l'Orfeó Manresà i del quartet Jazz Veu. Saxofonista del quintet de jazz Madams i de la Big Band de la Unió Musical del Bages, ha participat també en el cor Esclat Gospel Singers. Des del 2017 és membre de la coral Escriny i del col·lectiu Música per la Llibertat.

Quina ha estat la influència paterna en la teva vida professional?

—Em va marcar molt la seva manera

de ser. Sabia treure la part bona de l'adversitat, tenia molt sentit de l'humor i gran capacitat per aglutinar col·lectius, sabia trobar el més bo de cadascú. Era un admirador de la Mary Santpere fins al punt d'imitar-la, posar-se la roba i

cantar el seu número. Penso que això d'ajuntar col·lectius ho he heretat una mica i intento aplicar-ho a l'Esclat. Herència seva és que m'agrada trepitjar escenaris, però no soc actriu i davant d'un text estic indefensa. En canvi, cantant em sento més bé. He col·laborat en innocentades en petits papers i, durant els anys que la Innocentada tenia un cor, buscàvem, adaptàvem, arranjàvem i assajàvem el repertori, amb amics nostres del món coral que en volien formar part.

—Et va explicar l'inici de les Innocentades?

—Sí. La van començar uns amics i ell que aleshores tenia disset anys. El primer any es va fer al Cor de Sant Josep i es deia *La sardana dels geperuts*. Ballava l'Esbart Dansaires Manresans i ell, amb d'altres amics, feien un esquetx teatral. Era com un xou de varietats, i els primers anys va tenir aquest format. El seu germà Francesc estava molt lligat a l'Agrupació Cultural del Bages amb les sardanes, d'on ve la relació entre les activitats de l'Esbart i del teatre. No es va atribuir mai la Innocentada, que era molt popular, i sempre va afirmar que eren un equip. Al cap dels anys molts dels textos els escrivia ell, per això el seu nom hi ha quedat lligat. Penso que les millors que va escriure van ser de 1970 a 1975 i més concretament *Els llits de Valldemosa* i *Ja sé que no s'estila*, després interpretada pel Col·lectiu d'Actors Manresans.

—Estàs contenta de la teva etapa com a instrumentista?

—Si vols ser un bon instrumentista cal estudiar molt, la corda ho exigeix. Però al final em vaig qüestionar que només volgués ser violoncel·lista. Després de mitja vida arribo a la conclusió que necessito la música per viure i gaudir-ne, i vull transmetre-ho a les noves generacions. Al nostre país, ser un bon intèrpret és molt difícil, perquè has de ser boníssim; tocar amb una orquestra també és complicat perquè n'hi ha poques. Toco als llocs i amb la gent que em ve de gust. Estic en contacte amb els músics i faig un manteniment, perquè si no et rovelles molt i perds agilitat. Però la meva aposta professional és l'ensenyament de la música.

Esclat

—Quin va ser el teu primer contacte amb l'Esclat?

—Als set anys. Seguint amb la línia de la Flama, per estimular i aprendre amb la base d'una metodologia de pedagogia activa i enfocant la música a partir de les qualitats de l'infant per aprofitar que ja canta, balla i viu la música d'una manera natural. És una mica el que encara ara seguim fent, tot i que més modernitzat. Vaig aprendre en la metodologia SAMI (sensibilització i aprenentatge de la música per infants) durant tres anys.

Era una música activa, on tot es portava immediatament a la pràctica, feiem moviments corporals, treball instrumental com la flauta i l'orff, de manera molt vivencial. Al 1992 hi vaig tornar com a professora quan em va contractar el director Josep Padró. Hi faig classes col·lectives amb nens i m'incorpo al treball d'equip fins a tenir grups de totes les edats. Actualment, com a cap d'estudis faig la coordinació general pedagògica, però també tinc nens d'iniciació, grups d'adults, de llenguatge i fins i tot d'orquestra i de cello.

—Com s'ha notat la pandèmia?

—Ens ha obligat a reinventar-nos perquè la nostra metodologia és molt vivencial. Aquest curs passat, amb les mesures de seguretat, tot contacte s'ha d'evitar. Quan ens van tancar a casa al primer moment va ser dramàtic. Vam haver d'engegar i aprendre a marxar forçades a fer les classes online de cop, sense haver-ho preparat, en el meu cas ni sabia fer teletrucades. A finals del curs passat ja n'havíem après i teníem un rodatge. El cello (i qualsevol instrument) per internet no se sent bé, hi ha retards, no es pot tocar simultàniament amb l'alumne, però cal reconèixer que ens va permetre sobreviure a les escoles de música. Hi va haver algunes baixes al principi, però estem contents de la fidelitat dels alumnes que, tot i els canvis en la metodologia, han volgut seguir fent música. El darrer curs l'hem pogut fer mixt: online i presencial, que és més agraït. Tenim esperança en la vacunació.

—Quina influència reps del professor Richard Talkowsky?

—Gran. La meva mare em va inclinar cap el violoncel i vaig tenir la sort de començar amb Talkowsky, un professor americà que estava casualment treballant al Conservatori de Manresa, que era molt proper, tocava molt bé i tenia la qualitat de saber ensenyar: amb molta paciència, sobretot en els petits detalls, com fer-te notar el pes i flexibilitat que cal donar a l'arc. Em va marcar perquè m'agrada molt ensenyar violoncel i en part va ser gràcies a ell. M'anotava moltes coses i encara conservo la seva llibreta. Vaig agafar el gust per ensenyar. Després de tres anys a Manresa, quan es va traslladar a l'Escola Luthier del

carrer Balmes de Barcelona, m'hi vaig apuntar com a alumna. Agafava el tren cada setmana. Poc després va plegar i se'n va anar a viure a Islàndia. Aquells anys era complicat estudiar música a Manresa, perquè no hi havia el ventall d'oferta que hi ha ara.

—Als divuit anys ja comences a exercir de professora de música?

—Sí, em van trucar des de l'escola de primària de Fonollosa, el 1988, per fer classes de violoncel. Engegaven el projecte de fer música a l'escola, però treballant molt l'instrument, cosa pionera en aquell moment a primària. Hi anava un cop per setmana, amb cinc alumnes, i recordo que als primers mesos encara no tenien els papers arreglats, però l'equip era tan bo que gaudies de la feina. Com a anècdota, el primer any vaig tenir d'alumne de violoncel David Bonvehí. Hi vaig anar fins a l'any 2003, quan vaig tenir la primera filla, Tània. Des de fa cinc anys hi he tornat i hi faig també l'assignatura de cant coral i Orff, a part de les classes de violoncel.

—No et va motivar la interpretació musical professionalment?

—Penso que per ser intèrpret s'ha de tenir molt talent, dedicar-hi moltes hores i tenir molt clar que només faràs això, perquè és molt evident que un instrument demana dedicació exclusiva. Mai no ho he tingut prou clar. Soc una mica tastaolletes i després de fer el grau mitjà, també em vaig dedicar al cant, al saxo i a d'altres coses. M'ha anat molt bé ser polivalent per a l'escola de música.

—Com va anar la teva experiència a

l'orquestra Virtèlia Sinfonietta amb Llongueras?

—Francesc Llongueras és un director alternatiu als cercles més acadèmics barcelonins. Havia estat alumne d'un músic romanès molt famós: Celibidache. Llongueras era molt fidel al seu mestre i de vegades li era difícil entrar en els cercles a l'hora d'obtenir ajuts o subvencions perquè era un esperit lliure, i portar una orquestra és car. Malgrat això, era un director molt pedagògic i vaig aprendre molt treballant amb ell. Hi vaig estar gairebé tres anys.

Orfeó Manresa

—Com valores la teva etapa a l'Orfeó?
—Vaig entrar-hi un any després de la renovació del cor, que es va fer cap al 1987. Es va donar la direcció a Jordi Noguera, que va apostar per renovar els cantaires en bona part per gent més jove, estudiants de música. Per als membres de l'Orfeó de tota la vida va ser un cataclisme, ja que se'ls va convidar a plegar. Entenc que s'enfadessin,

«Una orquestra manresana em semblaria fantàstic, cobriria la necessitat del planter d'alumnes que acaben el grau professional i volen gaudir de fer música de forma amateur»

però quan vaig entrar-hi he de reconèixer que el nivell musical era boníssim perquè Noguera va anar a buscar joves per fer-se un cor a mida. Era un orfeó molt interessant musicalment, en aquells moments. Hi vaig passar uns anys daurats des dels 18 als 33, i es van fer projectes molt interessants, que van culminar amb el *Retaule de la llum* en el centenari de l'entitat. Jo ara no hi tinc contacte però aquells anys van ser molt importants tant a nivell musical com humà, ja que hi vaig conèixer amics per tota la vida i fins i tot la meua parella.

—Com definiries l'Esclat pel que fa a la seva metodologia?

—És una escola de metodologia musical activa des del seu naixement, el 1976. En aquell moment era revolucionària, amb exportació de mètodes europeus com la pedagogia Orff, que al Conservatori manresà no s'utilitzaven perquè seguien sistemes d'aprenentatge més clàssics. Atrèvit al seu moment, era un model participatiu i el germen con-

tinua sent el mateix, tot i que ara s'han modernitzat les metodologies, amb curssets de formació, percussió corporal o direcció coral per rebre nous estímuls que posin el professorat al dia.

—Els estudis als conservatoris de música s'han adaptat a les noves necessitats?

—Sí, s'han modernitzat. Hi ha molts professionals que estan al dia de les metodologies pedagògiques noves i estant molt qualificats. Pel que fa al Conservatori de Manresa, rep els alumnes que volen fer estudis reglats oficials fins al grau professional mitjà, ja que el superior l'han de fer a Barcelona. És un embut que tothom hagi d'anar a parar al Liceu o a l'ESMUC. També tenen escola de música per als alumnes que no volen seguir el reglat.

—Com recordes la teua activitat de soprano al quartet Jazz Veu?

—A l'Esclat vam rebre una proposta de Manel Camp de treballar un quartet vocal de jazz; és a dir, cantar peces de jazz

saxo amb el professor Jaume Badrenas i vaig acabar fent fins a sisè de grau mitjà. Més que el títol, m'interessava conèixer el món del jazz. Paral·lelament, em vaig apuntar a la Big Band de la Unió Musical del Bages, amb la intenció de fugir i perdre la por d'estar enganxada a la partitura. En el món del clàssic sempre s'hi està sotmès, ja que l'interpret fa la seva versió d'unes peces escrites fa anys, mentre que el món del jazz és molt més lliure, ja que el músic aporta més personalment la manera d'expressar-se. Aquells anys en vaig gaudir molt, del saxo.

Gòspel

—Quina ha estat la teua participació al grup de gòspel?

—Estava a l'equip de coordinació de l'Esclat quan es va començar el grup de gòspel. Feia llistes i tasques relacionades amb l'organització perquè el primer any es feia com a assignatura de l'escola. El professor Ramon Escalé, que feia assignatures de piano modern i harmonia, va presentar el projecte i en un any ja s'hi van apuntar una trentena de persones. L'Esclat es va fer petit perquè necessitàvem un local d'assaig gran. Hi va haver un boom de demanda i ploïen els concerts als pobles de tot Catalunya. Vam actuar a molts llocs, i a Manresa també: recordo un concert al Conservatori molt reeixit. A la 44 Innocentada, que es deia *Black*, també hi va participar el cor i fins i tot l'Esbart ballava amb la música gòspel. Muntaven la coreografia sobre la música que nosaltres cantàvem en directe. Hi vaig estar tres anys intensament, però amb el naixement de les filles ja hi anava més esporàdicament. Cantava i em vaig involucrar a la comissió els primers anys de l'entitat. El gòspel és una música molt energètica i això s'encomana en els concerts. De fet, m'agrada més cantar-lo que anar-ne a veure concerts.

—Manresa necessita recuperar una orquestra pròpia?

—Sí. No és una empresa fàcil, muntar una orquestra. Ara bé, tenir una orquestra em semblaria fantàstic i cobriria la necessitat del planter d'alumnes comarcals que acaben el grau professional i volen seguir tocant a un nivell amateur. De fet el projecte de l'orquestra Bacasis ja va en aquesta direcció, però cal un suport més directe de les institucions.

el perfil

Anna Soler Comas neix a Manresa el 26 de juliol de 1970. El pare, l'Agustí Soler Mas, manresà i treballador de la Caixa de Pensions, va ser un dels iniciadors de la Innocentada i es va dedicar al teatre amateur.

La mare, Glòria Comas, també manresana, és filla de farmacèutics i mestressa de casa. Té dues germanes, la Laura i l'Eva. Comença el parvulari a la Flama del carrer Saclosa i tot seguit passa a l'escola de Pineda de Bages, on fa la primària. Després va a l'institut Lluís de Peguera, en la primera promoció de l'Experimental, on va triar Humanitats. Del 1977 al 1980 inicia els estudis musicals a l'Esclat. Fins al 1983 fa estudis de llenguatge musical al Conservatori de Manresa. El 1981 s'inicia en el violoncel amb Richard Talkowsky i el 1995 n'obté el títol professional. El curs 1983-84 fa estudis d'harmonia, contrapunt i cant coral. Posteriorment, estudia amb Àlex Bascones, George Motatu i al Conservatori Superior de Barcelona des de l'any 1992 amb Eulàlia Nosàs i Pere Busquets. El 1993 es llicencia en Història de l'Art per la UAB. De 1988 a 1991 treballa a temps parcial a La Caixa i del 1995 al 1997 a la farmàcia Comas. Paral·lelament, comença la seva experiència en la docència musical. De 1988 a 2002 fa classes de violoncel a l'escola de Fonollosa. El curs 1996-97 també a l'escola de música de Sallent i del 1996 al 2000 a L'Espill de Berga. El més representatiu de tots és l'Esclat de Manresa, on des del 1992 imparteix classes de violoncel, música de cambra, orquestra i llenguatge musical. Des de l'any 2000 n'és cap d'estudis i exerceix tasques de coordinació. El 1997 es casa amb Pep Torras Giménez, amb qui tenen dues filles: Tània i Magalí. Obté el títol professional de Cant al Conservatori Professional de Música de Barcelona. Fins al 2001 forma part del Taller de Lied de l'Esclat, any en què obté el grau professional de Saxo pel Conservatori de Badalona, amb professors com Jaume Badrenas i Llibert Fortuny. De 1975 a 1996 practica dansa clàssica a l'escola d'Olga Roig, amb el ballet jove de Manresa. El 1986 obté el certificat de grau elemental de dansa clàssica per la Royal Academy of Dancing de Londres. Participa en cursos de formació, alguns de caire internacional com el de música de Cervera (1984-85), el de Torroella de Montgrí (1988) amb Radu Aldulescu i el de Girona (1992), amb Elías Arizcuren. Participa en el curs internacional de música de cambra a Banyoles, amb el quartet de corda Endelion, el 1996 i amb el quartet Andrea. Fa cursos de pedagogia musical activa impartits per Jos Wuytack a la Universitat de Barcelona i amb Doug Goodkin, al Conservatori, el 2013. D'altres, de percussió corporal, pedagogia musical, el llenguatge del cos i la dansa o música per a nens amb discapacitat intel·lectual. També ha fet cursos de direcció coral amb Basilio Astulez al Conservatori de Manresa el 2013 i a l'ESMUC el 2017. I sobre tècniques teatrals aplicades a l'aula de música amb Ada Andrés, a més d'un curs de tècniques Fiddle amb Oriol Saña i Aupa quartet, i un de tècniques de direcció amb Xavier Puig.

La seva experiència artística s'inicia el 1994 quan forma part com a violoncel·lista de l'orquestra Virtèlia Sinfonietta, sota la direcció de Francesc Llongueras. De 1995 a 1997 està al quartet de corda Andrea, amb Narcís Palomera, Quim Jiménez i Joan Sardans. Del 1993 al 1998 és soprano del quartet de veu Jazz Veu, que dirigeix Manel Camp i en la part coreogràfica Clara del Ruste. De 1988 a 2003 s'integra al cor de l'Orfeó Manresà. La temporada 2000-01 és saxofonista del quintet de jazz Madams. Fins al 2003 forma part com a saxofonista de la Big Band de la Unió Musical del Bages. Del 2000 al 2006 participa a les sessions d'Esclat Gospel Singers, on porta tasques de secretaria i coordinació. La temporada 2008-09, participa en l'espectacle Música de Cecília Ce, sobre textos de Rodoreda als Carlins que també es va representar a la presó de Lledoners. La temporada 2010-11 està al cor Trincaire, que feia versions de La Trinca. El 2011 intervé en el *Procés*, en dues representacions d'una performance sobre la relacions mare-filla amb Antolina Vilaseca i Teresa Montsech. El 2012, als Carlins, forma part de la lectura dramatitzada del *Comte Arnau*, de Josep M de Sagarra, amb interpretació musical de Pep Torras. El curs 2013/14 participa en els musicals *A little touch of sin* i *Somni d'una nit d'estiu*, dins dels tallers de Callús, a càrrec de Quim Piqué. Els anys 2014 i 2015 forma part del cor en l'espectacle *Fang i setge*, que s'espectifica al teatre de la Passió d'Olesa de Montserrat. Del 2015 a l'actualitat treballa a l'escola de Fonollosa de professora de violoncel, cant coral i Orff. Hi porta la direcció coral de musicals com *Matilda* (2017) i *Oliver* (2019). Des de l'any 2017 a l'actualitat forma part de la coral Escriny de Santpedor i del col·lectiu de Música per la Llibertat: «Vaig ser la primera manresana que, recollint la iniciativa de Sant Fruitós, vaig tocar el Cant dels Ocells el mateix dia (2 de novembre) que van empresonar els jords». De tant en tant col·labora amb el quartet de música barroca Leonarda consort, format per Pep Torras, Lluís Garcia i Teresa Peig. Ha participat en diversos enregistraments des de l'any 1997 amb una maqueta de Jazz Veu als estudis KAY. El 1999, La Ratonera. *De bar en bar...* Santi Arisa amb la Sardanova, Barcelona és una festa, amb Jazz Veu. El 2001 «El retaule de la Llum», amb l'Orfeó Manresà i música de Manel Camp i també en l'enregistrament *Esclat 25 anys* i *M'apunto a tu*, d'Els Convidats, amb el violoncel en l'arranjament de Jordi Badia per a quartet de corda. El 2002 amb Esclat Gospel Singers a l'Ajuntament de Manresa, el 2003 a la plaça Reial de Barcelona i el 2004 *The Gospel Machine*, amb Esclat Gospel Singers als estudis KAY. I el 2015, *Fang i setge* als estudis Moraleda.

Hi ha troncs vells i gruixuts, cargolats i amb clivelles.
Hi ha més de mil colors rellicant per l'escorça,
que s'embranquen amunt i esclaten fent fulles.
Hi ha arrels com neurones que flueixen i busquen.
Hi ha anells com grans ones que creixen i fugen.
Passarà tot el temps i veuré la saviesa.
El meu cor serà esponja i beurà aigües pures.
Cauré dins les fulles i em sabré protegit.
Obriré els pulmons per omplir-los de núvols.
Seré cel, seré ocell, i m'alçaré lliure.
Seré vent,
seré terra,
i diré,
sense por,
tots els noms dels vells arbres.

Josep Morral

Detall de l'obra *Aire*, de l'exposició: **Josep Morral. Ser arbre**, al Centre Cultural el Casino, del 26 d'agost al 24 d'octubre de 2021

Construir la Catalunya Central

Després d'haver encapçalat els Serveis Territorials de Cultura des de 2017, el professor de filosofia i escriptor Lluís Cerarols reflexiona sobre les possibles causes que dificulten una vertebració i cohesió plenes d'aquest territori de la Catalunya interior.

Lluís Cerarols i Cortina
Il·lustració: Anna Crespo

He tingut la sort d'estar durant quatre anys a la direcció dels Serveis Territorials de Cultura a la Catalunya Central, un període marcat per la tensió i inestabilitat política i la pandèmia. Tanmateix, ben aviat em vaig adonar que aquesta demarcació està mancada de vertebració. Les sis comarques que la formen, Osona, Moianès, Bages, Berguedà, Solsonès i Anoia, estan absolutament desconnectades entre elles i també a l'interior de cada comarca cada municipi fa la guerra per la seva banda. Hi ha un desconeixement molt gran de les activitats que es duen a terme a la comarca veïna o al poble del costat, per no parlar del desconeixement gairebé absolut de l'important i variat patrimoni artístic i cultural que tenim ben a la vora. La primera conclusió que en vaig treure és que aquesta manca de vertebració ens fa flacs davant l'administració del nostre país. En una segona reflexió vaig pensar en la causa que hi podia haver al darrere d'aquesta situació invertebrada. D'una banda, segurament, el poc temps que fa que es va crear aquesta demarcació, l'any 2009; de l'altra, el fet que no respon a la divisió de tall espanyol de la província, com sí que hi responen les

diputacions provincials. També, el fet que no hi hagi una ciutat que de manera clara es pugui erigir en la capital.

Autoestima

I intentant reflexionar-hi més, i parlant amb gent experta de la zona en l'àmbit de l'economia, la història, la sociologia... vaig pensar que en el fons hi reposa una certa manca d'autoestima, fruit del desconeixement a què em referia i a la manca d'un ampli projecte comú de tipus regional (en aquest sentit cal valorar la creació de la Universitat de Vic i Central de Catalunya, tot i que hi caldria aprofundir molt més). Certament, estic convençut que les comarques centrals no són simplement una mera demarcació administrativa, sinó que són o vindrien a ser una autèntica regió amb un substrat cultural força semblant. Raons històriques d'origen medieval, com l'acció del bisbe Oliba, la creació del bisbat de Vic i més tard el de Solsona, o raons econòmiques basades en l'agricultura i la ramaderia i els seus mercats, i una indústria gremial i moderna que va sorgir en les ciutats i pobles més grans, fins a l'adveniment de múltiples colònies industrials a finals del segle XIX en els nostres rius Ter i Llobregat, i també Cardener i Anoia, fan que, en

termes generals, aquestes comarques centrals siguin una clara expressió de la Catalunya Vella i tinguin alguns trets comuns que a còpia d'anys han anat esculpint aquest substrat cultural proper.

Aquest fet crec que es manifesta de forma diàfana quan estem de viatge en algun país llunyà i trobem algú que és de Manlleu, de Súria, de Bagà, de Castellterçol, de Calaf o de Solsona... Crec que de seguida en sentim la proximitat, de seguida sabem de què parlem, hi ha uns pressupòsits culturals que ens acosten i ens fan una mica més familiars. També és cert que la forta immigració d'altres zones de l'estat dels anys seixanta i la més recent de països estrangers, segurament, han alterat aquest pòsit cultural més o menys comú o paral·lel a què m'he referit. I també segurament que les noves generacions, una mica més desarrelades i amb l'impacte de les xarxes socials, estan distanciant-se d'aquest substrat cultural més proper.

Meitat pagesos, meitat industrials

M'atreveixo a llançar una hipòtesi que voldria definir el punt essencial d'aquest substrat cultural que reposa

en el fons de la mentalitat de la gent d'aquestes comarques. Diria que la nostra ànima és meitat pagesa i meitat industrial. M'explico. Meitat pagesa per tota la tradició agrícola de molts segles. Qui més qui menys tenim l'origen de pagès en els pares, avis o besavis i directament i indirectament som portadors d'aquest pòsit cultural. I el món de pagès acostuma a ser amant de la tradició, del respecte al passat, del paisatge, de la natura, de la devoció al mas... I d'altra banda, tenim també una gran proximitat al món industrial, que com he dit, ja era important a l'edat mitjana, a la moderna i encara més a la contemporània. La indústria ha estat el motor de creixement econòmic més important d'aquestes comarques. I la indústria es mou en el paradigma del progrés, la innovació tecnològica, el canvi, la moda... I també, qui més qui menys, ha viscut directament o indirectament aquest pòsit cultural. Vivim sovint en la tensió d'aquestes dues maneres, enmig de la tradició i la innovació, entre la natura i l'asfalt, entre el conservadorisme i el progressisme... Al meu entendre, aquesta és l'essència en general de les comarques centrals i potser per extensió de la Catalunya Vella.

Un exemple com a mostra en defensa de la hipòtesi que he exposat: «Si ens llevem ben d'hora, ben d'hora, ben d'hora...», aquesta és una expressió genuïnament pagesa, on el dia comença quan un vol i sap que, com més de matí, més feina. I qui la va dir? Un santpedorenc que és capaç de participar de la tradició i de la innovació, i d'aquí possiblement el seu èxit.

LLIBRERIA – PAPERERIA
RUBIRALTA 100 anys

Born, 24
08241 Manresa
Tel. 938724130
rubiralta24@hotmail.com

EDICIONS SELECTES
LLIBRES PARCIR

▪ Àngel Guimerà, 74
▪ 08241 Manresa
▪ Tel. 93 873 38 82
▪ www.parcir.com
▪ parcir@parcir.com

Retorno al fil inicial. Tenim motius suficients per ser una regió i no simplement una demarcació administrativa. Però aquesta regió, si hi és realment, està en somort. Cal activar-la, fer-la conscient i potenciar-la. I la primera cosa que cal per fer-ho és crear àmbits de trobada i coneixement mutu; que la gent es conegui, que les entitats culturals, econòmiques, acadèmiques... es coneguin i vegin que com més junts anem, millor per a tots. Caldria iniciar projectes comuns que vagin més enllà de cada campanar local o comarcal. En la mesura que es poguessin dur a terme projectes comuns, es reforçaria la regió i sense cap mena de dubte creixeria l'autoestima i sabríem valorar molt més les nostres possibilitats; i també, com deia a l'inici, seríem més valents

davant l'administració.

Capitalitat

Soc conscient que hi ha almenys un obstacle a l'hora de construir la regió de la Catalunya Central. Com he dit abans, no hi ha una capitalitat que clarament s'imposi. Manresa és la ciutat més gran, però Vic és molt important i Igualada també (l'Anoia, a excepció dels vuit pobles de l'Alta Segarra, formarà amb el Penedès i el Garraf una nova demarcació, al meu entendre una decisió poc sospesada). Aquí caldria ser prou innovadors i evitar reproduir una visió antiga. No cal una única capital, i encara menys avui dia que tenim tants mitjans de transport i comunicació. Hauria de ser una regió formada per diferents ciutats mitjanes i petites i molts pobles que treballessin

coordinadament, en xarxa. Una regió amb almenys sis ciutats importants i molts pobles i viles, cadascú donant el millor de si mateix. Per a això, cal evitar la competitivitat i treballar en la col·laboració i la complementaritat; aquí sí que cal ser molt moderns!

Des que vaig prendre consciència del que he descrit, un dels meus grans objectius ha estat treballar en aquesta línia de fer quallar a nivell cultural la regió de les comarques centrals, amb un estudi previ de l'inventari de les entitats culturals (més de 1.200 en total) per després poder fer trobades sectorials per conèixer-se i cercar projectes comuns. La pandèmia ha dificultat aquesta iniciativa. Desitjo que aquesta línia tingui recorregut en el futur.

lèxic a la manresana

La corbella i el cairó

Jaume Puig

Aquest mes dediquem el reportatge central a parlar de la pedra seca, que a la nostra comarca s'associa inevitablement al món de l'oli i a l'auge del vi, durant el segle XIX. Pel que fa a les oliveres, el lingüista Carles Riera em fa adonar que al Bages hi ha una varietat autòctona anomenada *corbella*. Aquesta és una paraula que no recullen els diccionaris normatius, però sí el Diccionari Català Valencià Balear (DCVB), que diu que és una «Varietat d'olivera que es conrea al Pla de Bages» i l'enllaça amb la varietat *corivella*, que es cultiva a l'Empordà. De fet, ens diuen els experts que les varietats locals són la verdal Manresa, la més tardana, i la corbella, que alguns productors locals van recuperant de mica en mica d'oliveres centenàries. Diuen que l'oli de la varietat corbella, des del punt de vista de la salut, té millors qualitats. I que és un arbre de prop de set metres d'alçada, gran comparat amb els quatre metres habituals de les altres oliveres.

D'altra banda, una de les construccions característiques de pedra seca al Bages és la *tina* –en altres parts del territori el vi es recull i s'elabora en *cups*–. L'amic Isidre Casals em va fer notar ja fa uns mesos que un dels elements característics de la tina són els *cairons*, que recobrien l'interior de cada tina. El Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) defineix el cairó simplement com a rajola quadrada i al DCVB hi podem llegir que «la grossària dels cai-

rons és variable segons les comarques, però en general són rajoles relativament grosses. A l'Empordà i al Pla de Bages solen ésser de 28 cm. en caire per 3 cm. de gruix».

I ara que és temps de verema, no deixem passar l'oportunitat de tastar un *gotim* de raïm ben madur o, encara millor, un *bagot*, per dir-ho amb una paraula força usada en moltes parts del Bages.

Podeu fer arribar les vostres aportacions a elpou@elpou.cat o via Twitter, amb l'etiqueta *#bagesisme*.

Francesc Macià visita Manresa (1931)

J. S. Foto: Miquel Ausió (ACB. Arxiu Llorenç Gamisans)

La foto és del 7 de juny de 1931, al balcó de l'Ajuntament de Manresa. Al centre, imponent, el president de la Generalitat de Catalunya Francesc Macià, que feia poc s'havia dirigit als assistents a la plaça Major, aleshores anomenada plaça de la República, plena de gom a gom, després de descobrir la làpida commemorativa de les Bases de Manresa al Saló de Sessions de l'Ajuntament. Al seu costat, Joan Selves i Carner, alcalde de la ciutat, es dirigeix a la multitud congregada. A l'esquerra del president Macià podem observar la cara de l'arxiver municipal Joaquim Sarret i Arbós. Tot seguit, 250 comensals de la Unió Catalanista i del govern de la Generalitat van fer un dinar a l'hotel Mundial del Passeig.

Poc abans s'havia fet al Kursaal la commemoració de les Bases de Manresa de 1892, unes setmanes després de la proclamació de la República. Sota la presidència de l'alcalde Joan Selves van intervenir-hi diversos representants polítics. Destaquem el manresà diputat a la Generalitat, Francesc Farreras i Duran, que va remarcar dues qüestions essencials: que la ciutat havia sabut lluitar sempre contra els diversos ocupants borbònics i que era una ciutat liberal. També Ventura Gassol, conseller de Cultura de la Generalitat, va ser molt aplaudit pel discurs obertament nacionalista. Però el parlament més esperat va ser el de Francesc Macià, que va arribar poc abans de les dues del migdia i va relacionar les Bases amb el projecte del nou Estatut que aleshores es debatia.

Tots tres protagonistes de la fotografia van morir poc després: El president de la Generalitat, fundador i ànima d'Estat Català, va morir el dia de Nadal de 1933. L'Avi ha estat el més gran referent de polític independentista del segle XX fins a l'actualitat i l'únic capaç de proclamar la República Catalana, encara que fos dins del marc de la Federació Ibèrica. Joan Selves i Carner va arribar a ser governador General de Catalunya i Conseller de Govern-

ció, càrrec que tenia quan va morir, el 18 de juny de 1934, en circumstàncies misterioses aleshores. Membres d'ERC van fer córrer el rumor que havia estat assassinat per individus d'Estat Català, però Francesc Farreras i Duran, amb qui eren amics des de petits i militants de les Joventuts Nacionalistes, en una carta adreçada al seu nebot li explica clarament que Selves va morir de sífilis. La carta forma part de la documentació que el mateix Farreras i Duran va permetre que es conservi a l'actual Arxiu Comarcal del Bages. Joaquim Sarret i Arbós va morir el 25 de setembre de 1935, després d'haver estat escollit degà dels arxivers de Catalunya, el 1933.

La crisi econòmica iniciada l'octubre de 1929 a la Borsa de Nova York va afectar profundament l'economia capitalista mundial. A partir de 1933, es van fer sentir els efectes més dramàtics a Catalunya, en intensificar-se les tensions sociolaborals i el nombre de vagues i en comprovar la majoria de la classe treballadora que l'arribada al poder dels republicans, rebuda amb entusiasme, no va suposar una millora real en les condicions de vida. A la República li va faltar temps.

www.guiamanresa.com

GUIA CULTURAL, SOCIAL I COMERCIAL DE MANRESA I LA CATALUNYA CENTRAL
Agenda, festes, anuncis, comerços, pobles, música, imatges, webs...

ART. Maria Camp

Ser arbre, de Josep Morral

«Ser arbre vol dir alentir el temps i els moviments. Ramificar-se i estendre vincles amb allò que ens envolta... Vol dir connectar amb tot allò que tenim en comú amb la natura i anar de la terra a l'aire». Així ho descriu l'artista Josep Morral amb motiu de la seva exposició al Casino. Una exposició on ens mostra bona part de la seva obra recent, en la qual combina elements naturals amb pintura acrílica, llapis i imatges digitals forçant els límits de cada material i oferint-nos una relació valenta i decidida entre els materials i les tècniques. Explorador també en el pensament, Morral crea imatges amb una mirada poètica a partir de l'observació del món i del propi interior. Obres on tot té un sentit, estètic i de missatge, i on res és superficial o buit. Són fragments de pensament, d'ànima i d'immersió vital. Lliures en les formes, colors, idees... i rigoroses en el pensament, la plasticitat i l'ofici.

CINEMA. Laura Vidal

Bones estrenes

Com tot, l'estiu té coses bones, per exemple ens dona temps per anar al cinema, i dolentes, com que tenim tantes coses per fer al cap que se'ns oblidia precisament això, anar al cinema. Per aquesta raó és una llàstima que hagin passat dues bones estrenes sense aixecar polseguera, una d'elles *Annette*, el curiós i fosc musical de Leos Carax estrenat al Festival de Cannes i que compta amb la presència, sempre benvinguda, de la flamant Premi Donostia Marion Cotillard. També hauria meregut més atenció *Tiempo*, del sempre inquietant M. Night Shyamalan, en què Gael García Bernal i companyia *gaudeixen* d'una misteriosa illa deserta on la vida queda reduïda a un sol dia. I què ens espera al setembre? Doncs just a punt per tornar a l'escola arribarà *Dune*, l'esperada reinterpretació del clàssic de *sci-fi* de la mà de Denis Villeneuve, director de les fantàstiques *Arrival* i *Prisoners*, que amb un repartiment espectacular s'atreveix a navegar per deserts intergalàctics. I, per tocar més de peus a terra, tindrem també les propostes del Festival de Donostia, en què destaca l'últim film d'Icíar Bollain *Maixabel*, una història real de dolor i reconciliació en el conflicte basc amb Blanca Portillo i Luis Tosar, o *Mediterráneo*, del català Marcel Barrena, un bany de supervivència a bord del vaixell Open Arms. Ben tornats a al vida real.

MÚSICA. Marc Vilanova

Mes de retrobaments

Encetem la tria musical per a aquest mes de setembre amb el retorn d'una de les bandes clàssiques del panorama musical manresà. Els Convidats tornen al teatre Kursaal de Manresa després de dir-nos adeu ara ja fa deu anys, per oferir-nos una altra nit memorable amb els seus gran èxits i amb col·laboracions més que especials... Imperdible! (dissabte, 18 de setembre, 20h). I sense canviar d'espai, també tindrem l'oportunitat de gaudir de la visita del Miki Núñez. El mediàtic cantant terrassenc presentarà al públic manresà el seu segon treball discogràfic, *Iceberg*, i oferirà l'habitual energia que desprenen tots els seus directes. (divendres, 24 de setembre, 20h).

VINS. Joan Tomasa, sommelier de Vins Tomasa

Abadal Arboret

Projecte de la família Roqueta d'elaboració de vins com a principis del segle passat, al mas Arboret, on disposen d'una tina de pedra seca voltada de vinyes de més de vuitanta anys. Recuperen deu varietats, blanques i negres: mandó, picapoll, sumoll, punxó fort, cap pelat, cua de moltó, malvasia de Manresa, pansera, fumat i cap negre. I l'enòleg Miquel Palau crea un cupatge especial. Fermentat dins la tina de pedra seca pel mètode de brescat tradicional. Macerat amb *pigeage* manual i acabat al celler. Criança de dotze mesos, 60% en àmfora d'argila i 40% en bota de roure de 500 litres. Vi de capa baixa molt lleugera, de color vermell cirera. En olorar-lo, les sensacions de fruites de bosc i herbes balsàmiques aromàtiques, romaní i farigola, són intenses i agradables. En boca és elegant, suau, amb acidesa ben marcada però integrada, hi trobem fruita madura, tocs balsàmics i sensacions agradables de les plantes aromàtiques. Ventall ampli de maridatge o per gaudir d'una copa a mig matí o a mitja tarda. Una oda a les sensacions de les vinificacions de fa setanta anys, però amb l'elegància d'un vi elaborat amb tecnologia moderna.

Preu de venda: 48 euros

Aqüeducte de la Font dels Llops

Lluís Virós

A

l sud-est de la ciutat, al barri de Sant Pau, es troba aquest curiós aqüeducte en desús de principi del segle XVIII, que formava part del sistema de regadiu de l'horta de Sant Pau, situada en una vall estreta encarada al sud, amb menys glaçades que a la resta del terme. L'aqüeducte salva el torrent dels Llops de nord a sud i subministrava aigua per a unes 15 hectàrees d'horts del seu marge esquerre. Hi passava aigua de la Séquia, d'un repartidor del rec de Santa Clara, i també recollia l'aigua de pluja de la Balconada. Actualment queda entre la ronda de Manresa i la Balconada, i s'hi accedeix per Sant Pau.

Aquesta obra d'enginyeria, d'uns 50 metres de llargada, està estructurada en sis arcades de mig punt ben emmarcades amb carreus regulars, dues de les quals es troben cegades perquè es van utilitzar per aguantar terres de reblert quan es va fer el clavegueram de la Balconada als anys vuitanta. Està coronat pel canal, format per pedres ben talla-

des en forma d'U encaixades entre elles. L'aparell del mur està bastit amb carreus força irregulars. L'aqüeducte es va construir poc després de l'any 1700, quan l'abat cistercenc de Poblet va vendre l'eremitori de Sant Pau als jesuïtes del col·legi de Manresa. Aquests van millorar l'explotació agrícola de la contrada i hi van construir un dipòsit d'aigua i un aqüeducte per assegurar el regatge dels horts. Aquest aqüeducte forma part del catàleg perquè és una construcció de caràcter monumental, de gran valor patrimonial, arquitectònic i històric, que s'ha de mantenir íntegrament, amb respecte per les seves característiques específiques i pels elements o parts que el componen.

PER SABER-NE MÉS:

- GRAU, Sergi (2021), *Informe de l'aqüeducte de la font dels Llops de Manresa*, document inèdit per a Aigües de Manresa.
- PIÑERO, Jordi (2010), *La Séquia de Manresa. Estudi històric i documentació del patrimoni associat a un canal d'origen medieval*, estudi inèdit per a l'Ajuntament de Manresa.

Llorenç Capdevila

Eudald Tomasa

Centralisme metropolità

La mort de Jordi Cussà ha revifat, en el sector literari, el debat sobre si algú que escriu i publica a les comarques interiors de Catalunya té les mateixes oportunitats que algú que ho fa des de Barcelona.

Ara, per exemple, tothom reivindica l'obra de l'escriptor berguedà i es diria que tothom l'ha llegit, però la realitat és que l'èxit sempre el va esquivar, va publicar en moltes editorials i l'únic en qui sempre va trobar recer va ser en el seu amic, el també berguedà Jaume Huch, editor de l'Albí.

De la mateixa manera que el nacionalisme d'estat no es considera a si mateix nacionalista, el centralisme metropolità diu que no és centralista. De la mateixa manera que l'un accepta algunes particularitats *regionals* o *territorials* com a part integral de la gran nació, l'altre acostuma a prestar una atenció tangencial i condescendent quan la cultura procedeix de la *perifèria*. Com si les obres *importants* haguessin de sortir de l'entorn cultural i urbà barceloní, que és on —seguint aquest supòsit— hi ha els grans escriptors, les grans editorials i els mitjans de comunicació importants. La resta és folklore més o menys simpàtic. Si en l'àmbit esportiu, per exemple, el nacionalisme d'estat sempre repeteix allò que no s'ha de barrejar política i esport mentre les banderes estatals onegen en els Jocs Olímpics i els atletes s'hi emboliquen amb orgull, en l'àmbit literari el centralisme metropolità es reivindica com a nacional al mateix temps que ignora bona part del que no es produeix o no es publica a Barcelona.

En fi, el centralisme *no centralista* metropolità queda ben retratat sempre que parla —i se'n fa un tip— de les *comarques* o el *territori* per referir-se a tot allò que no és Barcelona. Com si no existís el Barcelonès, com si la capital levités en una dimensió extraterrestre, o com si costés tant parlar del *país*. Com va deixar escrit el mateix Cussà, «la gran capital continua extasiada amb el seu melic des del prisma de l'*Star System*, i nosaltres, més que una realitat artística a promocionar, som una mena de molèstia provinciana digna, anant bé, d'una condescendència melindrosa».

La nova realitat

L'estiu és ideal per fantasiejar. Estirat a l'ombra d'una alzina, em va quedar voltant pel cap la frase «Ens hem d'adaptar a la nova realitat», tan feta servir en l'etapa post pandèmica. La ment, que és lliure sobretot

quan es troba en un estat de vigília, em va portar no sé per què a la realitat distòpica que descriu Philip K. Dick a la novel·la *Somien els andròides amb ovelles elèctriques?*, que va inspirar la pel·lícula *Blade Runner*. Quan fa anys vaig llegir la novel·la em va impressionar trobar una versió renovada del mite de Faust. Però ara el relat, barrejat amb les imatges delirants de Ridley Scott, em revenia per fer-me present els ambients post nuclears que s'hi descriuen, la tecnologia que ha desnaturalitzat el planeta, on els éssers vius ja només són

rèpliques robòtiques, tot sumit en un aire irrespirable, sota una llum crepuscular, sense espai per a les rialles. Només ganes de fugir a un paradís exterior, deslliurat de la malaltia. Perquè la novel·la el que descriu és un món malalt, on la malaltia més important és la mental. I vaig pensar: ens diuen que ens hem d'adaptar a la nova realitat... sense posar en qüestió si és la que volem. Qui l'ha definida? Qui l'ha dictada? Ens diuen que amb *criteris científics*... Els mateixos que van imposar que molta gent mori sense poder agafar la mà d'un ésser estimat? Els mateixos que per protegir els nostres cossos han condemnat molts joves a una epidèmia d'anorèxies, bulímies, depressions, quadres d'ansietat, agorafòbia... I a una tristesa general de l'ànima. Són els que no han tingut cap mena de pudor a fer servir els mètodes xinesos, gens democràtics, per crear aquesta *nova realitat*.

Erques Torres

En el meu estat de somieig estival vaig recordar una conversa recent amb un amic intel·lectual d'esquerres. Li vaig demanar: com és que no reivindiqueu els drets civils davant l'allau de restriccions que han imposat amb el pretext de la pandèmia? La resposta va ser: «No tenim collons de fer-ho». Els regaleu els arguments a les dretes, i us quedeu tan tranquils?, vaig replicar. I ell em va dir: «Tens raó, però ja hem malbaratat tants arguments... i necessitem cobrar una nòmina cada mes». El somni d'estiu es va diluir, com l'esperit democràtic es fon sota una calor asfixiant.

EL CUL DEL POU

NÚM. 284

LA PATRULLA CANINA

Il·lustració: J. Oviedo

La crònica de successos a Manresa dona titulars pràcticament cada dia. És preocupant i, amb tanta varietat delictiva, passen coses realment insòlites que, malgrat ens esforcem per fer-hi broma, són d'una baixesa moral indecent. Com els segrestos de mascotes, essencialment gossos, que van denunciar les entitats animalistes i el refugi de Manresa. S'ha de ser molt miserable per demanar el rescat d'un quisso, gairebé igual que alguns comercials d'empresa funerària que aprofiten els moments de debilitat per sumar zeros a la factura del servei de sepeli.

I, enmig de tot plegat, furt, estrebades de cadenes, atraments amb gas pebre, baralles amb ganivets de cuina, desafiaments constants a l'autoritat de la policia, violència de gènere, trencament d'ordre d'allunyament... El més preocupant és que, en algunes zones del centre històric, els veïns comencen a estar molt inquiets. Alguns admeten que tenen por. Por de l'anar i venir de gent que no coneixen i que entra i surt de finques on costa saber qui hi viu i què s'hi trama. A l'estiu, batusses a les places, crits i brutícia, massa brutícia. Tot sumat és tan preocupant que el rapte d'un gos, acaba sent una minúcia entre tanta conflictivitat.

Que trista és la festa,
la festa major,
quan vas en un acte
a l'interior,
al cine, al teatre
o bé un pavelló.
Cal dur mascareta,
cal dur morrió.

Que trista és la festa,
la festa major,
quan per anar als actes,
amb antelació,
si no t'hi apuntes
et diuen que no;
que cal fer reserva,
cal fer la inscripció.

Que trista és la festa,
la festa major,
quan no veus la boca
del teu emissor,
quan tu mires l'altre
com si et fes por
i guardes distància
com si fes pudor.

Que trista és la festa,
la festa major,
quan més de deu joves
ja són munió,
quan cal posar guàrdies
a cada racó
perquè no s'entrompin
fent el botelló.

Que trista és la festa,
la festa major,
quan hi ha qui s'ajunta
en un carreró
per pixar amb la colla
o per fer qui-sap-lo
i et diuen que tenen
tota la raó.

Per trista que sigui
la festa major,
i a carrers i places
hi hagi remor,
si el covid t'enganxa
pot ser molt pitjor.
Esperem que vingui
un demà millor.
I no faci falta
tanta protecció.
Llavors farem festa,
sí festa major!,
i les carantoines
i el més lleu petó,
amb les abraçades
faran il·lusió.

Recordo el dia que vaig anar a la biblioteca del Casino a les aca-balles de l'estiu del 2021. Em va semblar curiós que hi hagués tantes persones en una àrea on generalment no hi ha gaire concurrència –tret de les hores punta de *cruising*–: als lavabos. Aquesta circumstància no va ser fruit de la sincronització de l'aparell digestiu o el sistema urinari de tota aquella gent, sinó pel fet que s'havia renovat la senyalització dels sanitaris, per fer-los més inclusius. Hi havia qui intentava desxifrar els pictogrames de les portes, hi havia gent amb debats acalorats sobre la identitat de gènere i, fins i tot, hi havia algú que aprofitava el caos per orinar en un racó. Altres havien tingut menys sort, es notava que havien fet salat i els seus pantalons lluitaven contra els elements.

Tothom ha d'entendre que aquest canvi de la senyalització dels lavabos per denotar el que s'hi pot trobar a dins trenca realment amb la classificació binària de gènere. Però, per desgràcia, els que ja tenien més privilegis abans ara encara en tindran més, ja que tindran accés arreu i podran activar l'aspersor a qualsevol vàter. En aquest sentit, tots sabem que per més símbols que hi hagi a la porta, el que et trobes quan entres en uns lavabos fora de casa és una incògnita. Hi hauria d'haver una pantalla led on s'indiqués el nivell de salubritat de la cambra. Quants cops he entrat carregat d'urgència a un lavabo sense importar-me el meu gènere ni la senyalització del vàter i, un cop a dins, he hagut de fer muntanyes amunt a la zona pèlvica i fer mitja volta

a causa del lamentable estat de l'habitació? Desenes.

Ves a saber quanta gent de la que hi havia allà reunida s'identificava amb els gèneres binaris i quants tenien dubtes sobre la seva identitat de gènere. El que estava clar és que allà ningú compartia el mateix gènere que jo. Nosaltres, una minoria creixent, ens sentim exclosos en aquests indrets on no se'ns té en consideració. Jo soc ciborg, sense determinant. Vaig començar portant un sensor per temes de salut –i tot i que això no té aparentment cap relació amb els lavabos, no estaria de més que en algun hi haguessin contenidors de residus sanitaris. Al començament em va costar fer la transició i em sentia observat en els espais públics, però amb el temps em vaig anar sentint còmode amb la meua nova identitat. Ara ja porto implantat un reguitzell d'aparells electrònics com a extensió dels meus sentits. Molts cops he d'anar als sanitaris no a descarregar, sinó a carregar les bateries de tots els meus aparells, i sempre em falten endolls. O mira, aquell any 2021, per exemple, feia no res que estava participant en una prova pilot d'uns bolquers dissenyats per condimentar i preparar el compost biològic. No servirien uns bolquers per a persones adultes? Sí, però aquesta no és la qüestió, el tema és que no hi ha cap lavabo amb un símbol d'una planta on poder abocar el meu compost. Ah, i mai no he sabut a qui es refereixen alguns quan parlen de la gent que «perd oli». En tot cas, no he vist cap senyalització en cap lavabo de Manresa que indiqui que a l'interior hi ha setrills.

PIXAR FORA DE TEST

Aviat als lavabos públics de Manresa les siluetes d'un home i d'una dona, utilitzades per indicar la separació de lavabos, seran substituïdes per diferents icones, que indicaran si les persones poden orinar-hi dretes o assegudes, si hi ha canviador o no, si hi ha una pica al mateix espai on hi ha el vàter o és fora, si la pica està separada dels vàters... I tot amb la ben intencionada pretensió d'acabar amb la distinció binària de gènere i ser inclusius. Costa d'entendre que, per combatre l'exclusió, tendim a exceptuar-ho tot. No seria més senzill, més pràctic i més inclusiu compartir lavabos entre tots, totes i totis? Més d'una persona s'ho farà al damunt, desorientada amb tantes variables. Posats a repensar l'estratègia urinària, n'hi hauria prou amb habilitar dos espais diferenciats:

lavabos de ràpida evacuació i lavabos per a aquelles persones que en surten quan ja duus les sabates molles. I parlant de sabates molles, urgeix que d'una vegada per totes es creï un lavabo a part per als que –i això cal dir-ho en masculí– sempre pixen fora de la tassa.

TANTA ROBA I TAN POC SABÓ

JAUME GUBIANAS

TROBADES IGNASIANES

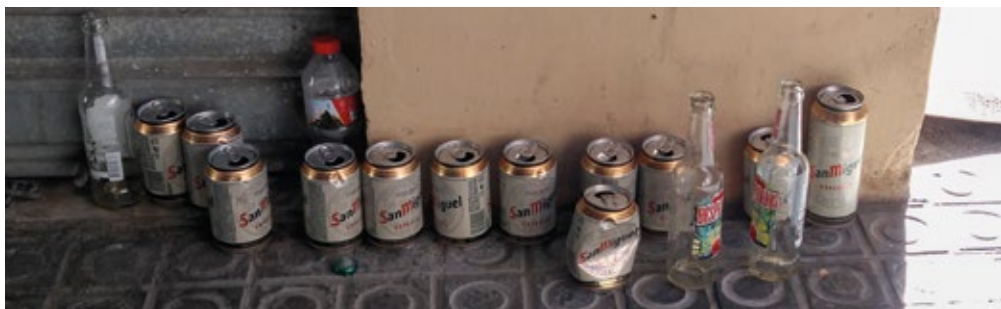
En el marc de les festes de Sant Ignasi, el 17 de juliol, fra Valentí Serra de Manresa va venir a la seva ciutat –valgui la redundància– per pronunciar una conferència sobre les herbes santes en temps del sant (vegeu-ne més informació a la pàgina 8). I tot venint de cal Jan Pastor de les Escodines, que és casa seva, va coincidir amb el president de la Generalitat i l'alcalde de Manresa, Marc Aloy, que venien justament del Casal de les Escodines i de la Mesquita Al-Fath i anaven a rebre Jordi Turull en el seu periple pel país. No sé pas si el president devia pensar que es trobava amb la reencarnació d'Iñigo de Loiola o bé un animador turístic de cara a la cita de 2022. En qualsevol cas, en la fotografia captada oportunament al capdavall de la baixada del Pòpul per un amable lector, es veu fra Valentí, amb cara de dir «jo només he vingut a parlar d'herbes», que, de fet, en sap un niu.

HAVANERA MATINERA

Encara que no sigui a l'Escala, una cantada d'havaneres, amb el llac de l'Agulla com a escenari sempre fa patxoca. I és que el dissabte 4 de setembre el recital retorna un any més a Manresa. Això sí, a un lector que caminava pel parc li va fer gràcia –i m'ho mostra en la foto que em passa– la pancarta que anuncia la cita «a les 6 h». Certament una hora ben matinera...

'LLAUNOT' INDIVIDUAL

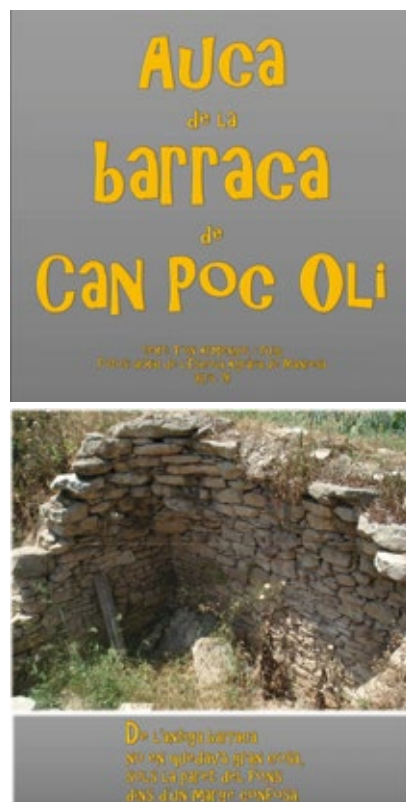
Com ben matinera va ser la borratxera d'un individu que, una rere l'altra, com queda immortalitzat en la fotografia que ens fa arribar a la revista una veïna, va anar col·locant les llaunes de cervesa –i alguna d'ampolla que també va fer passar– que va anar engolint en una llarga vesprada, assegut al carrer de Serarols, a tocar del portal de Sobrerroca. L'endemà, l'estesa va quedar situada a la vorera, davant d'un local on s'havien fet tatuatges i ara sol tenir la persiana metàl·lica mig abaixada i hi entren i en surten tot tipus de personatges, cap

d'ells –diria– artista de la decoració epidèrmica. Per cert, la mateixa informant m'indica que l'escombriaire va agrair, a l'hora d'higienitzar la zona, que les llaunes estiguessin arreglades, tot un detall.

L'AUCA DE LA BARRACA

Com ja sabeu els més habituals d'aquest espai, sovint em faig ressò de les auques del nostre amic i bon col·laborador Joan Vilamala. Aquesta vegada, però, coincidint amb el reportatge central de la revista sobre el patrimoni de pedra seca a Manresa, em plau parlar-vos de l'*Auca de la barraca de Can Poc Oli*, obra de Ton Armengol Puig, versaire, recitador i director de l'Escola Agrària fins l'any passat, feta amb motiu de la recuperació de la barraca de vinya que hi ha dins del recinte del centre, al peu de la riera de Rajadell. La barraca va quedar molt bé i, com diuen

els darrers versos: «És signe i patrimoni/ d'un país vinater/ i del saber ancestral/ que el nostre poble té».

BARRACA EXÒTICA

Per cert que, en la prospecció del terreny per elaborar el tema central, seguint la riera de Rajadell i passada l'Escola Agrària, hi ha una altra barraca de vinya, que té just al costat una barraca més moderna... pintada amb colors ben estridents. Aquesta, naturalment, no forma part del patrimoni i obeeix a pràctiques agràries espartanes més modernes. La precària construcció cantava una mica.

UNA EXPOSICIÓ GESTADA AL POU

Josep Morral exposa fins al 24 d'octubre a la sala gran del Casino *Ser arbre*, on ens mostra bona part de la seva obra recent, en la qual combina elements naturals amb pintura acrílica, llapis i imatges digitals, com ens explica Maria Camp a les propostes culturals d'aquest mes, Però me'n faig ressò aquí perquè, segons ha explicat el mateix autor, tot va començar a partir d'un dibuix que va fer per a la pàgina *Quatern Obert*, que el col·lectiu Quadens

de Taller publica regularment a l'espai de cultura d'aquesta revista. Morral la va publicar el setembre del 2017, inspirat en uns versos d'Agustí Bartra, i a partir d'aquí va anar desenvolupant els continguts de la mostra, que ara podem veure. Me'n felicito, en nom de la redacció del **Pou!**

LA MESTRA 'EXPULSADA' DE MADRID VA TREBALLAR A MANRESA?

El dia 23 d'agost, l'Ajuntament de Madrid va retirar la placa del carrer dedicat per l'alcaldesa Carmena a la mestra republicana Justa Freire, nascuda a Zamora, per col·locar-hi el nom del ge-

neral franquista Millán Astray. Cinc dies més tard, el diari *El Punt Avui* publica una informació del periodista David Portabella, segons la qual la mestra republicana hauria treballat al col·legi manresà del Pare Algué, del 1954 al 1958. A l'hora de tancar aquesta secció, el fet no ha estat confirmat, però em diuen que algun grup municipal ja frisa per batejar un carrer manresà amb el seu nom.

CRISTINA BALAGUER, UNA DONA QUE PREGUNTA I OPINA

Fins i tot sense haver-la tractada la recordareu: en qualsevol acte on assisteix, tard o d'hora aixeca la mà per fer una pregunta o bé expressar la seva opinió. És la Cristina Balaguer i Prunés. Una dona que tot ho qüestiona, en un exercici que sembla aplicar-se a ella mateixa: «Potser soc una mica pesada, però soc crítica i m'agrada aprendre». Nascuda el 1965, l'avi era el propietari de la fàbrica de pastes Prunés i germà de qui fou alcalde i conseller de la Generalitat republicana. Els seus pares eren Josep Balaguer –farmacèutic i professor d'idiomes a l'institut Lluís de Peguera i a Lingua Club– i Carme Prunés, diplomada en Magisteri i professora de piano. I l'actriu Assumpció Balaguer era la seva tia! Fet i fet, pura manresanitat, però viscuda en una itinerància perpètua: la família va anar a viure dos anys a Pamplona i, de retorn a Manresa, la Cristina passarà pel Jardí de la Infància i una part de la primària a l'internat de Sant Josep, a Navàs; després farà la preparatòria i dos cursos del BUP al Peguera, i els enllestirà a les Dominiques, abans de rematar el COU a la Joviat. I malgrat tot no aconsegueix accedir a INEF com desitjava, i es posa a estudiar un cicle formatiu d'anàlisis clíniques, mentre ja treballa tots els dissabtes a la farmàcia Esteve. Després vindran les substitucions a Correus, que és quan redescobreix la ciutat. A la fi, buscant l'estabilitat, guanya una plaça d'auxiliar administrativa a la Generalitat de Catalunya: comença un altre periple que va des d'una breu estada a l'institut Quercus a Sant Joan de Vilatorrada fins a cinc anys al Laboratori Comarcal de Salut, al Bages. Un nou canvi la porta al Servei d'Agents Rurals i Prevenció d'Incendis Fores-

tals, a Santa Perpètua de Mogoda. I finalment, i fins ara, la Cristina torna a ser a Manresa, a l'oficina comarcal del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca. Al capdavant, si l'encaix amb l'administració sembla difícil, almenys conceptualment el DARP és el seu lloc. I és que la Cristina, després de passar pel Mijac de Crist Rei i el de Valldaura, als divuit anys havia aterrat a la secció de Medi ambient del Centre Excursionista de la Comarca de Bages. Fou el seu despertar! Allà hi farà la colla d'amics i fins hi coneix qui serà molts anys el seu company i pare del seu fill Jofre, i hi canalitzarà el seu esperit d'aventura –parapent, espeleologia o submarinisme– amb campanyes de reforestació de roures i alzines. «Ni un sol pi!». Després serà al grup fundacional del Col·lectiu Ecologista l'Alzina i mai més no ha deixat de militar en la defensa del planeta. Va sempre a peu o amb bicicleta o, si cal anar més lluny, prioritza el transport públic. El seu compromís és també lingüístic –als Països Catalans només parla en català– tot i l'interès que sempre ha tingut per totes les llengües, l'esperanto inclòs, que li ha permès participar en congressos a Polònia, Bòsnia, Islàndia i Finlàndia. I, és clar, també la trobareu en cercles independentistes –des d'aquell Manresa Decideix fins a l'Assemblea Nacional Catalana. Tossuda com ella sola, admira el valor de qui fou la seva amiga Flors Sirera, amb qui havia jugat molt sovint, de petita. Però està contenta: acaba de tornar de la Universitat Catalana d'Estiu, ha reprès el goig de nedar tots els caps de setmana i, mentre fa salut, cultura i excursionisme, també comença a preguntar-se com deu ser això de la jubilació.

**A casa,
aposta per un dinar
sense risc d'incendis.**

**Prevenir el foc,
comença aquí.**

#TriemPrevenirElFoc

elCasino
CENTRE CULTURAL
SALA D'EXPOSICIONS

Ajuntament
de Manresa

Josep Morral

Ser arbre

Del 26 d'agost
al 24 d'octubre de 2021

Centre Cultural el Casino

Passeig de Pere III, 27, baixos
Manresa
Tel. 93 872 01 71

Horari de visites:
De dimarts a diumenge i festius
de 17.30 a 20.30 h

www.manresacultura.cat
www.facebook.com/centreculturalelcasino

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura